Danmark level!

Holger Drachmann

DANMARK LEVE!

BLADE

FRA EN REJSE PAA BEGGE SIDER AF GRÆNSEN.

UDGIVNE

AF

HOLGER DRACHMANN.

KJØBENHAVN.
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG.
GRÆBES BOGTRYKKERI.
1885.

— — Udenfor Nationaliteten er der hverken Kunst, Sandhed eller Liv; der er ingenting, slet ingenting.

Turgénjew.

INDHOLD.

Postillon-Vise.

Jeg rejste fra vor gode Stad,
det var saa frisk en Morgen,
men Staden selv var ikke frisk —
og brændt var Kongeborgen.

Nuvel! det var dog kun et Hus,
og Huse kan man rejse;
men der var noget indeni,
man først skal sammensvejse.

Hvem der vel evner det? Gud véd!
Jeg sætter Horn for Munden
og sætter til Vorherre Lid —
det er dog bedst, i Grunden.

Jeg sætter Hornet for min Mund
og Sporen i min Krikke;
min Ganger hedder Pegasus
— en Krik' det er hun ikke!

Nej; intet Øgenavn jeg be'er:
hun bar mig dog saa trolig;
hun kan ej for, at Tiden led
og hun blev mere rolig.

Mærkværdigt nok; den slemme Tid
blir mer og mer balstyrig —
han hænd's, hun netop derfor blev
saa meget mindre fyrig!

Dog har hun «Blod» i sig endnu,
og trave ud, det kan hun;
og blev hun «spag», det tages maa
i relativ Forstand kun.

Saa rejser vi da, hun og jeg,
som To, der hører sammen;
og Maalets Alvor deler vi,
saavel som Vejens Gammen.

Hun strækker ud — hun flyver jo,
nej se, min Hest faar Vinger.
Saa sætter Hornet jeg for Mund
og blæser, saa det klinger:

En Sang, som ej ved Splid og Kævl,
men helst ved Haab vil dvæle —
kan hænd's, et Ekko svarer mig
fra ligestemte Sjæle!

FRISK LUFT.

Første Kapitel.

Fire i Kupeen.

 det jeg steg ind i Kupeen — som efter Sigende skulde være tom — saa' jeg, at jeg var selv fjerde.

Nu havde, ærlig talt, Natten været glimrende, fortræffelig, men det var blevet lidt ud paa Morgnen inden vi skiltes. Hør, Godtfolk, som paastaar, at man kun kan skændes for Øjeblikket i Danmark — I skulde forsøge, om ikke Fejlen ligger hos Jer selv. Og, nok sagt, vi havde været fire gode, sunde, velmenende Venner sammen den sidste Nat, og vi havde svoret hinanden: ikke at lade os henrive af en øjeblikkelig Modesygdom til at se Tingene i et skævt og ondt Lys. Thi der er

Kærne iblandt os, Evner, Vilje, godt Haab og godt Mod. Aa, Gudbevares! naar man vil være et helt og samlet lille Folk, der lever paa sine naturlige Forudsætninger og hverken sætter Vorherre eller Historien til Døors, saa . . . saa forsikrer jeg . . . men i dette Øjeblik ønskede jeg unægtelig, at jeg havde været alene og kunde hengive mig til den blide, halvtvuggende Erindring om en løftende Afskedsfest, som Foraarets Morgengry, eller Morgnens Foraarsgry, havde sat sin lyse Krans paa. Og i dette Øjeblik var det, at Perronens Avismand rakte sin Krans, en broget Buket, af alle Hovedstadens Blade ind ad Vinduet.

Vi blev enige om, at vi vilde købe dem allesammen — den hele Skala — og saa fordele dem iblandt os.

Den første Timestid, og lidt mere, gik med Læsning. Imidlertid fór og slingrede vi med Morgentoget hen over den sjællandske Slette, som laa rolig, velnæret stille og inddrak skarp Luft, hed Sol og sød, trillrende Lærkesang gennem alle sine ældgamle Porer.

Vi kendte jo slet ikke hinanden. En Gang imellem skottede vi ivejret — og ligesom maalte hinanden — og atter trak vi Blikket til os. Og saa — saa var det, at vi alle fire lagde alle Aviser fra os, næsten som med et Lettelsens Suk; og en bød Cigarer, en tændte sin Pibe, og min nærmeste Sidemand ved Vinduet lod dette gaa ned, stak Hovedet ud, snappede en god Mundfuld — en god Morgendram — af den stærke Luft, og vendte derpaa et sorgløst, rødmusset Ansigt, med begyndende brunlig-kruset Skæg og tilbagestrøget Haar, paa en kammeratlig, ligefrem, spørgende Maade imod enhver af os.

Hvad — en Sang? en Morgensang?

Hvorfor egentlig det? spurgte den ligeoverfor siddende, i en nedstemt, sørgmodig, dog mere alvorlig end bitter Tone.

Ja hvorfor i Grunden ikke? svarede den tredje. Og denne tredje syntes at være den legemliggjorte Taalmodighed, der hverken tirres, trues eller trættes ved nogen eller noget.

Saa sang den Sorgløse:

Har Du Vejr i Dig endnu:
løs da for din Tunge;
tiltal frit enhver med Du,
de Gamle som de Unge.
Er vi spundet kunstig ind:
bort med Edderkoppens Spind;
dybt paa Bunden af hvert Sind
en Sommerfugl har Rede.

Kald den ikke Døgnets Fugl
mellem Dagens Larver:
Aaret rundt, fra Jul til Jul,
den bærer Haabets Farver;
evig lys og skøn, som den,
Ingens Fjende, Hvermands Ven,
Morgnens Sang blandt sunde Mænd
udflagrer fra sin Rede.

Op med Glugger, op med Favn!
hvorfor er I bange?
hvem gav Haabet Øgenavn,
som var det Mørkets Fange?

Hvem er ej Vorherres Barn?
var vi hildet end i Garn,
var vi dykket selv i Skarn:
en Frelse staar os rede!

Ja, for den, der er Kristen, eller føler sig som saadan! sagde den Sørgmodige.

Jeg føler mig som den, der staar i et barnligt Tillidsforhold til Forsynet! sagde den Sorgløse.

Det gør vi nok allesammen, naar vi skal til at se ret efter! sagde den Taalmodige. Kun er der nogle, som er bange for at give Forsynet et bestemt Navn. De frygter det Konventionelle. Jeg véd det nok. Men ogsaa de vil engang komme dertil — om ikke før, saa naar Døden banker paa!

Lad os ikke tale om Døden! sagde den Sørgmodige.

Der gives ingen! svarede den Taalmodige.

Leve Livet! raabte den Sorgløse.

Vi susede afsted. Sjællands Skove, med de knoppede, brune Grene, ventende paa Foraarets Forløsningsord, og hist og her et Vand, en Sø, hvori Fortidens Minder spejlede sig, og mangen en kendt Gaard, mangt et lille Hus, den beskedneste Hytte med et Par knastede Æbletræer og nysgerrigt kiggende Børn — om ikke de «gulnæbbede» saa de gulhovedede Smaa — Alt susede forbi os, gled tilbage, blev liggende som Ting, der ikke giver Slip paa En — og videre fór vi; og det var dog saa underligt med dette Selskab!

Som om Nattens festlige Blus, tindrende Øjne, funklende Vin, kække Miner, mandige Løfter ved Bragebægret nu var hekset ud ved Dagslyset, hekset ind i Kupeen, og blevet til de Tre herinde — og jeg selv var vedblevet at være den Fjerde!

Følte jeg det da som noget Urimeligt? Ingenlunde! Jeg sad og saa' paa dem — og de paa mig — og Solen havde et saa stærkt, nøgtern-kraftigt Skær — og vi trykkede, som efter en fælles Overenskomst, stiltiende hinandens Hænder, og lidt efter sagde en iblandt os:

Ikke sandt, vi er jo Landsmænd; vi vil holde sammen, vi vil rejse sammen, ikke saaledes, at den ene generer den anden, som saa ofte Landsmænd gør; men med den fulde Frihed til at gaa afvejen for hinanden og atter forenes?

Og vi gav hinanden Haanden paa, at det vilde vi gøre. Og saa spurgte den Ene:

Hvor skal vi rejse hen — selvfølgelig dog ud i den vide Verden? Jeg svarede, at jeg nylig havde været ude i den vide Verden, at jeg havde været hjemme paa et Besøg, og at jeg atter vilde rejse ud — men foreløbig vilde standse i Kolding.

Kolding? gentog de. Der var ligesom lidt Skuffelse i Tonen. Men den Taalmodige sagde:

Den vide Verden begynder i Kolding — eller den begyndte dér, hvorfra vi drog ud. Den er overalt, hvor vi selv færdes. Ellers blev der jo begaaet en stor Uretfærdighed imod de Mennesker, der ere bundne til Trædemøllen, i den daglige Tummerum. Verden er stor, hvor Tankerne ere livsdygtige. Den, der kævles med sin Næste i London, ved Himalayas Fod

eller paa Paris's Boulevard, han er meget ringere end den, der i Middelfart lever paa en sund og god Idé!

Standser vi i Middelfart? spurgte den Sorgløse.

Vi gaar forbi. Jærnbanen berører ikke Byen! svarede jeg.

Men den Sørgmodige lod Vinduet gaa ned, stak Hovedet ud og sagde: Vi er ved Korsør. Tror De ogsaa, at den vide Verden er dér?

Sikkert! sagde den Taalmodige og rullede sit Rejsetæppe omkring sin Paraply.

Andet Kapitel.

Fortsættelse.

— Nej, det var ikke Dampfærgen. Jeg kan engang ikke lide Dampfærger. Det kan være min Fejl; men det var nu det rigtige, kongeligt danske Post-Dampskib, hvor der er Forskel paa Stævn og paa Spejl — et Skib, ikke en Noæ Ark med tunge Karosser paa Dækket. Alle for Søsyge tilgængelige Personer maa tilgive mig: men hver Gang jeg læser om et nyt forgæves Forsøg paa at sætte Calais i Forbindelse med Dover ved et saadant dobbelt Strygejærn, saa glæder jeg mig. Ikke fordi jeg er ondskabsfuld. Men — nok sagt, det var Dampskibet . . .

Alligevel blev jeg ikke paa Dækket hos mine Rejsefæller, der vilde nyde det friske Bælt,

den friske Luft. Jeg gik ned i Kahytssalonen. Dér sad Folk ved det lange Bord og spiste. Jeg satte mig hen i en Sofakrog; jeg vilde nyde en Portion Søvn.

Jeg nikkede. Den blide, halvtvuggende Erindring begyndte at sætte sin brogede Vifte i Bevægelse for mine Ojne. Saa kom min gamle Bekendt, den ivrige Venstremand, nuværende Agitationsrejsende, hen og satte sig i min Nærhed.

Han var bleven graa i disse Aar. Naa; jeg var selv godt paa Veje. Men hvor han saa' anstrengt ud. Ja; Agitationen er ingen Sinecure. En overbevist, en grundærlig, en kundskabsrig Mand; en stor Brugbarhed. Men hvor var han dog anstrengt, træt. Hans Vilje holdt ham oppe. Han havde megen Vilje denne Mand; han havde altid haft Ord for at have en Vilje, der var ligesaa stærk, som hans Stemme. Nu talte han. Vi vekslede et Par Bemærkninger; en lille, let Morgenspøg. Hans Stemme havde forandret sig. Det forraader sig altid, dette med Stemmen. Naar man bliver ved med at gentage de samme Ord, de samme

— samme — samme . . . Naa men, var min egen Stemme ikke tilsløret? Aa jo vist var den saa. Derfor holdt jeg ogsaa til Maade nu. Han ligeledes. Saa futtede den lille Spøg af. Vi smilede; han nikkede; og saa sov han.

Et smukt Ansigt, kønne, store Træk — men hvor træt, hvor træt!

Herregud, hvor Agitationen koster.

Og jeg begyndte at tænke: hvis nu denne Mand, denne sovende dér, hvis han nu laa og drømte sig — ikke det store Lod til — men det store forløsende Ord, der kunde, der kan, der skal samle os allesammen . . .? Hvis han allerede havde drømt det, dengang da han var ung . . . jeg kendte ham jo; jeg havde tidt hørt ham tale, men dengang var jeg selv beruset af alle disse store, stærke, fremmede Ord. Dengang var han nærmere ved det, end nu. Hvis jeg nu selv gik hen og hviskede ham det rette, det gode, det jævne, det saa knappe og dog saa rummelige Ord i Øret — og hvis han ikke vaagnede, men drømte Ordet ind i sig — og saa idag, eller imorgen, paa Agitationen kom til at sige det — og alle gentog det,

først imod deres egen Vilje, og saa stærkere, uimodstaaeligt, som en Flodbølge, som en Dønning i Havet, voksende, voksende, indtil hele Massen, hele Folket, Vælgere og Valgte, Venstre som Højre kun havde dette ene Ord, og ikke vilde vide af noget andet at sige, fordi alle Tanker, alle Hjærter, alle Forlangender og alle Forhaabninger rummes deri . . .

Om Forladelse; kender De ham dér? spurgte min Sidemand og pegede paa den Sovende.

Min Sidemand — ogsaa en gammel Bekendt — var en ivrig Højremand. Ivrig var han bleven i den sidste Tid; Højre havde han stedse tilhørt. Han var en retsindig, jovial Natur, en god dansk Borger af dem, der er loyale uden at være servile, en Mand, der næppe havde forurettet nogen, saa lidt som han ønskede at forurettes; en af disse Skatteborgere og Familiefædre, der fordrer noget Varmt for deres Fantasi, en Forestilling om Ædelhed, om noget Ophøjet — selv om de nok kan smile, naar En siger: hør, lad os nu bare ikke være for ædle!

Om Forladelse! svarede jeg. Det er en god Bekendt af mig!

Naa ja, — ja nu har vi for Resten snart Krammet paa dem. Nu er der god Gænge i Sagen. For, ser De — medens De har været borte . . .

Og han begyndte at fortælle. Men jeg erklærede, at jeg trængte til Søvn. Og da han utvivlsomt kunde se paa mig, at jeg ikke fór med løs Tale, saa svarede han:

Ja, ja. Vi glæder os til snart at se Dem hos os!

Deres Familie, mener De?

Nej, vi — vi!

Og han smilede og nikkede. Og jeg nikker. Medens jeg nikker synes jeg, idet atter den blide, halvtvuggende Erindring begynder at vifte, at det er underligt saa Folk herhjemme begynder at faa Smag for dette Vi.

Der er noget, der ikke smager godt heri. Der er dog vist noget galt paafærde. Er vi store nok til at gaa fra hinanden — saadan et lille godt Land — i to delte Flokke, og saa knytte Næverne, og tværs over en revnet

Konstitution raabe: Hej, I derovre! — Vi, vi — vi skal Fanden ta' mig . . .!

Har man ikke længer Lov til at sige: Jeg? — f. Eks. i den Forbindelse: Jeg vil virkelig ikke iblandt Vi'erne. Jeg vil være *jeg*, indtil vi allesammen igen bliver Vi!

Jeg ser mig om. Er jeg iblandt Landsmænd? Aa jo — jo sikkert. Jeg kender vel saa omtrent de fleste, baade dem, som spiser, og dem, som ikke spiser, de hvilende, de op og ned spaserende, de enkelte, Grupperne, Mændene, Kvinderne, de Halvvoksne; Proprietærer, Bønder, Præster, Skippere, Handelsfolk, Officerer, Kunstnere, Politikerne af Fag og Politikerne fordi vi nu allesammen har faaet denne Rem af Huden. Men hvor er det Mærke, der gjorde mig alle disse Folk saa kære i Udlandet? — Jeg vil lade, som jeg ikke ser, at der er kommet et andet — foreløbigt — Mærke i Stedet. Nu har jeg det! Det er Hollændere; denne Nation, som jeg næst af alle har følt mig hjemme iblandt, saasnart jeg havde vendt mit eget Hjem Ryggen. Godmorgen Mynheers en Mevrouws! Glæder mig at hilse paa Jer

igen og se Jer saa vel til Mode ovenpaa den styrkende Frokost. Ja, for Frokost maa vi ha', vi Folk, som alle nedstammer fra Bønder eller Skippere, Handelsmænd og Haandværkere, vi Folk fra Sletterne, de side eller de bakkede, vi, som halvvejs ligger og flyder paa Vandet allesammen. Her er skarp Luft, frisk Luft; her er runde Kinder, nogenlunde ens Længde og Bredde, samme Temperament for os alle, lidt flegmatisk — javel, men det udelukker de tærende Lidenskaber. Ha ha, gamle Ven, Du ser jo helt godt ud! Tiderne ikke saa gode, som de burde være . . . upaatvivleligt! Naar var Tiderne saa gode, som de burde være? Saa spytter vi i Næverne — undskyld — og tager saa meget des flittigere fat næste Aar. Ikkesandt, vi tænker ikke paa Revolution?

Bah! hvor vil Du hen; spørg min Kone! Godmorgen, kære Frue; jeg haaber, Børnene har det vel — de kære Børn. Hvad lærer de Smaa i Skolen? — formodenlig bestandig, at vi ikke er som disse blege, sortsmudsede Franskmænd, der altid har Feber i Blodet, eller som de ulykkelige Russere, der faar en Knut paa

Vuggen i Stedet for en Rangle, eller som disse Polakker, der ikke kunde holde Fred indbyrdes og hvis Land derfor blev delt . . . Aa, de Smaa lærer deres Historie godt i Skolen. Sidst har de lært, at Italienerne er begyndt at blive et fornuftigt Folk, at Garibaldi, den heroiske Fantast, slet ikke var saa ufornuftig endda, da han holdt paa Kronen fremfor Revolutionen, og at allersidst deres Konge har vist sig som en Helt — paa den frygteligste Valplads, der kan tænkes — og at sligt er godt baade for en Konge og et Folk. Ja, de lærer fremdeles deres Historie, nemlig: at der er to store Farer, som truer Evropa, Anarki og Militarisme, men at der er en endnu større Fare, som truer hele Verden — Materialismen. Der er Idealer, som kunne opnaaes, men kun ad ideal Vej; der er Reformer, som kunne vindes for et Land, men ikke ved at kile løs paa hinanden. Radér saadanne Begreber ud af den Unges Sind saasom: Vorherre, Fædrelandskærlighed, Uegennyttighed, Tapperhed paa Valpladsen, Tapperhed under Epidemier, Lydighed, Kærlighed til Næsten — og sæt i Stedet for hele den saakaldte politiske

ABC . . . ja unægteligt vi ville faa ABC-Drenge, oven i Købet ABC-Piger. Og saa? Hør, bedste Frue; ogsaa jeg har baade Drenge og Piger. Véd De, hvad jeg vil lære dem? Jeg vil lære dem, at ingen Wallenstein, Tilly, Torstenson eller Moltke kan hærge et Land saa eftertrykkeligt, ingen Tredveaarskrig eller fransk-tysk Krig kan frembringe et saa radikalt Resultat, som naar Højre- og Venstreagitatorer, Aar ud Aar ind, berejser et Land med ABC'en i Haanden (og Ferlen i Lommen) grundigt opdragende det unge Vælgerfolk til «politisk Modenhed».

Nu overdriver De dog vist? —

Det plejer man at sige, naar man vil dække sig imod et Ansvar!

I dette Øjeblik slingrer Skibet lidt. De Spaserende sætter sig. De Spisende lægger Kniv og Gaffel.

Frue! siger jeg. Vi er Hollændere. Der er et lille Land, som i meget ligner vort. Det hedder Danmark. I det Land findes der — saa vidt jeg mindes ret — tooghalvfjersinstyve-

tusind Bøndergaarde og attenhundred Herregaarde eller større Jordejendomme. Vi Hollændere kunne være uenige om meget, f. Eks. om vore Koloniers Bestyrelse, ja om meget andet. Men vi vide, at vi har en Nabo — til den Side, hvor vi i det Hele taget kan have en Nabo. Vi vide, at han just ikke er sentimental. Vi vide, hvad vore Forfædre have gjort for at bevare deres nationale Uafhængighed. Vi ville dog i det mindste ikke staa som Stympere overfor saa store historiske Minder. Vi vide — endogsaa meget godt — hvad Værdi Penge har. Men trods det, at vi ere Hollændere, trods det, at vi daglig maa sikre vor Handel, vort Agerbrug, vor Eksistents imod den gamle Fjende Havet — saa vide vi, at der er en nyere Fjende, som kan opsluge mere end Havet — kan — og imod ham ville vi forsvare os.

I Danmark har de tooghalvfjersinstyvetusind Bøndergaarde og de attenhundred Herregaarde samme historiske Minder; de har samme nationale Uafhængighed at forsvare . . .

Og de ville forsvare den imod vor fælles

Nabo? spørger Fruen, idet hun iøvrigt forudsætter Svaret som givet.

De ville lade det komme an paa en Prøve, hvorvidt det mindre eller det større Hartkorn, de mange Bøndergaarde eller de færre Herregaarde, kan faa Overtaget i det Livtag, som de i det sidste Slægtled har taget med hinanden!

Nu overdriver De ganske bestemt? —

Jeg ser mig om, for at finde et Vidne, en Støtte . . . Min gamle Bekendt, Venstremanden, slaar Øjnene op, jager Træthedsrynken bort, rejser sig halvt og henvender — saadan tre Kvart alvorlig og en Kvart spøgende — Ordet til mig:

Naar ser vi Dem nu hos os? De skulde komme med til et Møde! —

Jeg skal til et Møde! svarer jeg smilende.

Han smiler ogsaa. Han har rejst sig helt op; han purrer i det graanende Haar, han har atter sit Ansigt under sin Viljes Kommando; han kan gaa ind paa en lille Morgenspøg — det vilde være en Mangel hos en Politiker, ikke at kunne gaa ind derpaa:

Ah! De skal til et Møde? Ja, saa mødes vi vel næppe? . . . Jeg kunde ønske det! svarer jeg.

Og da jeg rigelig havde betalt for den Portion Søvn, som jeg ikke havde faaet, saa gik jeg op paa Dækket, for at trække frisk Luft.

Tredje Kapitel.

Fagre Land!

Dér traf jeg mine Rejsefæller. Den Sørgmodige havde hyllet sig i sin Kavaj; den Sorgløse havde slaaet sin til Side og lod den lette, kølige Brise blæse sig ind paa Brystet. Den Taalmodige stod og stivede sig af med sin Paraply og kastede nu og da nogle Stykker Tvebak ud til de Maager, der fulgte Skibets Kølvand.

Maagerne skreg, kredsede, slog ned, blinkede med Kridhvidhed imod det blaa Vand og den blaa Luft. Sprogø laa bag os, som en lille vulkansk Kegle med en Skorsten paa Toppen. Et Sejl bøjede frem bag om Øen. Det kunde i den store Afstand være Bredsejlet paa en Vikingebaad, det kunde være Topsejlet

paa en Orlogsdamper, som sparede paa Kullene; det kunde naturligvis ogsaa tilhøre en Kvaseskipper fra Kjerteminde, eller en Fiskerjolle fra Skabohusene. Mig var det alle Dele tilsammen — ligesom den Sky, der sejlende væltede sin Klode højt oppe i det uendelige Blaa, paa en Gang var en Drømmesky og en Virkelighedssky.

Og foran os laa Kysten i hele sin Udstrækning: grønnende Marker, okkerfarvede Brakjorder, violetblaanende Skove, der ligesom syntes at ville glide, glide, glide, indtil de dyppede Farvetæppernes Sømme ned i det under Solen gnistrende Saltvand. Saa var der Bøndergaarde, Udflyttergaarde, Huse; og der var Herresæder; og saa var der Købstadens røde Tage, og Kirkespiret; og atter kom der bløde Linjer af Skove, Marker, Brakjorder; og der var en Brink, som skinnede langt, langt borte, og en lille hvid Sandstrimmel; og det drev Altsammen helt ud i det Violette, tabte sig i Dis, smæltede sammen, slugtes af det kraftige Bælt, den dejlige Sø, den livsalige, urgamle Havarm, der spænder om det Hele, favner vort

dejlige, gamle Land, hvor Vikingebonden og Orlogsgasten, hvor Krigsmand og Handelsmand, hvor Kvaseskipper og Jollefisker i umindelige Tider har søgt Havn for deres længselsfulde Tanker.

Mig var det, som om det var et Æventyr: En drager ud i den vide Verden og træffer tre Kammerater. Alle tre kan de et eller andet, som faar Betydning for Rejsen.

Men hvad kunde disse tre her?

Den Sørgmodige — var han ikke vort eget Sørgmod, vi tungsindige Nordboer, der grubler, tvivler, trævler Tingene op, vender dem paa Hovedet, og undrer os over, at vi selv endnu bestandig gaar paa Benene? — Hvad kunde han? Ja hvad kan vore Efteraarsdage og vore Vinternætter for at de ere saa mørke! Vi maa tage dem, som de ere. Vi har jo dog vor Taalmodighed ved Siden, vi sejge, udholdende, haabende, Dagen-slidende Folk, som vi af Vorherres Haand er bleven gjorte til!

Og saa har vi vor korte Sommer, af hvis lyse Nætter og lystige Dage vi øser Livsmod,

Varme, Spænstighed — ja man vil endog paastaa Overmod.

Og vi har vort Foraar med knaldende Solskin — Pif, paf! — skarp Luft, frisk Vind — Hurra! vi gaar paa med Dødsforagt. Den Sorgløse har vi med os, hvor vi gaar.

Han kan synge.

Og den Sorgløse stod paa Dækket af det kongelige danske Postdampskib; og han sang:

Fagre Land!
Saga støtter Skjoldet imod Knæet,
ridser Runer under Kæmpetræet,
kalder Helte hjem fra Vikingtog;
og som Fisk i Stime de sig flokker,
Solens Guld i Glød om gyldne Lokker,
sølverhjaltet Sværd langs røde Brog.

Fagre Strand!
Skuden slynger Vimplen imod Skyen,
Kirken løfter Spiret over Byen,
Koret svulmer af Te Deums Røst;

Orlogshæder paa den dybe Bølge,
Admiral og Gast i samme Følge,
  Havets Pulsslag i et Sømandsbryst.

Fagre Mark!
Bøssens Løb bag Gærdets Volde blinker,
Skuddet lyner, Røgens Kranse vinker
  tapre Skarer frem til Sejersdød;
Ædelvildt kan fældes under Jagten,
ædle Sønner faldt mod Overmagten,
  Marken gemmer Mindet i sit Skød.

Fødejord!
drukket har Du Blod og salte Taarer,
end dog strømmer Kraft i dine Aarer,
  end dit Hjærtes Puls i Hjærter slaar;
endnu kan vor Røst Te Deum synge,
endnu fylker Tapperhed sin Klynge,
  end vort gamle Danmarks Land bestaar!

HØJSKAMLING.

Første Kapitel.

Rejsen derud.

vilke Mennesker her boede! — her sønden for Kolding, ned imod — hu ha! — denne Grænse . . .

Aa, Visvas, Grænse?

Det er atter den Sorgløse, som — nej stop, det er den Taalmodige, som denne Gang synger. Thi det er det Mærkelige ved Danmark, dette lille mærkelige Land, at nu for Tiden, hvor man paastaar, at Alt gaar op i Politik, saa er der dog Ingen, som laver politiske Sange. Det stemmer os for Brystet, naar vi skal til at finde Rim for Provisorium eller Anti-Provisorium. Muligvis et Tegn paa, at der nærmer sig en lysere Tid, en mere udjævnet Tid — eller hvad mener man om en Tid, hvor

et stort, almægtigt Spørgsmaal griber os i Brystet, tager os i Nakken, eller bare klør os under Hagen med et: Roligt, roligt, Børn; betænk, at Bussemanden staar for Døren! lad ham dog ikke komme indenfor! . . .

Men enhver af os gaar med en eller anden lille Vise, som han saa gerne vilde synge, om han blot kunde faa Gehør. Og imellem os Fire skulde der jo være Gehør.

Og saa sang den Taalmodige:

Gammel Gaard paa gammel Grund,
vidt til Væg, skøndt lavt til Lofte,
Velkomstsmil om Alvorsmund,
Hjærtet varmt bag Vadmelskofte;
denne Patriark er Mand,
mærket ej af Tidens Vunde:
det er Danmarks Hædersstand,
det er Landets Odelsbonde!

Denne Viv er mild i Ord,
stærk af Sjæl, om ej af Lemmer,
Fredens Alf bag Arnen bor,
ude, inde Du det nemmer;

bænket under gæstfrit Tag
  intet artigt Bud Dig tvinger:
  Ordet farer vel i Mag,
  Tanken løfter sig med Vinger!

Op ved Gry, i Stald og Lo,
  Arbejdsdragt og Arbejdshænder,
Aftnen er til Gammens-Ro,
  hvor den muntre Lampe brænder;
Bondesønnen skifter Ham,
  lader regnvaad Kittel tørre,
  holder Dovenskab for Skam,
  men Vankundighed for større!

Bondens Datter som hans Søn,
  sparer ikke sunde Kræfter,
oppebærer Arbejdsløn —
  slaar saa Bogens Sider efter,
dykker sig i Kundskabs Bad,
  fin Natur og grove Hænder:
  det er her — ja spørg kun ad —
  hvor vor Grænse-Baune brænder!

Og den kaster Blink mod Syd,
og det fanges op dernede,
hvor den samme Streng gi'r Lyd,
samme Hænder Baalet frede;
hvad er Skjellet? kun en Pæl
rammet ned af Magtbuds Hammer:
hellig Ild fra Sjæl til Sjæl
over Landegrænsen flammer!

Og os tænker Nogen at germanisere? Ja spørg kun ad hos Bolværket paa denne — og paa den nærmeste Side af den vilkaarlige Grænse.

En meget interessant Undersøgelse, denne. Men det ligger ikke for i Øjeblikket. Nej, der ligger for, hvad vor lille tykke Ven, Købmanden i Kolding, gav os et Vink om. Han var dog en elskværdig Mand, med sit aabne, runde, opvakte Ansigt, de smaa skælmske Øjne bag de klare Briller, en sund Sjæl i et sundt Legeme. Ingen Sjælens Bitterhed; ikke denne nymodens tirrende Gnavenhed, der paa Forhaand kan fordærve selv den bedste Tur for os — uanset at den hele overlegne Satire maaske

stammer fra Kardialgi . . . Prosit! Saa sagde han til os:

Vil De lære en Kærnebefolkning at kende? Vil De m. H. staa Ansigt til Ansigt med, om jeg maa sige, Idealet af en Landbostand? Godt! tag dérhen og dérhen. Ingen Steder er der Spor af Fæstejord. Lutter Selvejendom. Gamle Gaarde, gamle Slægter. Hvad? storsnudede? Nej, ikke det, der ligner kalkunske Bønder. Bonden dér er, hvad man paa Gammeldansk forstod ved «Bonde». Det samme, som man finder helt ned igennem Slesvig. Han er ikke blevet til, hvad man paa Nytdansk forstaar ved . . . naa ja, De forstaar! Han rutscher ikke omkring paa Møder. Han bliver helst paa sin Gaard og sin Grund. Han dyrker sin Gud og sin Jord — begge lige alvorligt. Hængehoved? — ikke det fjærneste! Han selv, hans Kone og hans voksne Børn ere religiøse Naturer, naive Mennesker, m. H. — men ligesaa godt opdragen, og bedre hjemme i Literaturen, end som en Købstadborger — uden at regne mig selv! Han gaar i Vadmel eller Klæde, ligesom det falder sig, men han forsøger aldrig at gi'e

Herremanden — om han end har mere Raad end mangen Herremand. Han er opdraget ved strengt Arbejd — naturligvis. Tager han sig lidt bekvemmere ud paa sit Livs Aften, saa har han ærlig fortjent det. Hans Hustru ligger ikke paa den lade Side; og den ældste Søn saavel som den yngre, samt Døtrene med, de tager fat i det Groveste, som i det Finere. Men se dem i Kirken, eller om Vinteraftnen i Dagligstuen, eller til noget Gilde og sligt — jeg siger Dem, m. H.: Købstadfolk er ikke bedre i Klæderne — uden at rose mig selv, som er Ekviperingshandler og som forskaffer dem, hvad de bruger. Men M a n é r e r n e kan jeg ikke forskaffe dem. Det har de fra Vorherre — og saa ligger det vel i Blodet; for det er gamle Slægter — Odelsbønder, m. H.!

Vor Købmand fik Ret. Og man kunde holde en hel lille Lægmandsprædiken over, hvad vi fik at se og høre paa vore Besøg.

Men hvorledes gribe en saadan Prædiken an? Muligvis saaledes:

Hør, hør nu efter! Lad os være ærlige; rent ud af Posen. Man kan vaagne en Nat — eller blot saadan paa en Middagslur — eller man kan bare fare op af Tanker — med et smærteligt Stik i Hjærtet . . . aa Gud, det betyder vel intet, men alligevel: Sæt nu, Danmark gik under!

Ja, vi smiler selvfølgelig i næste Sekund og ryster paa Hovedet, og hvis vi netop ikke er alene, saa lægger vi Ansigtet i trygge, i de mest overbeviste Folder — thi Ingen maa naturligvis ane, at en saadan Tanke kan gribe os. Men hvis f. Eks. den Sørgmodige sidder ligeover for os i Vognen og fæster sine underlige tunge og dog saa gennemtrængende Øjne paa os — ja saa vender vi os til Siden og søger Støtte hos den Taalmodige. Men den Taalmodige nyder i dette Øjeblik Velsignelsen ved en fast, tryg Slummer — og det var dog Synd at vække ham, for at han skulde bortjage en ond Drøm i vor egen urolige Søvn.

Den Sorgløse? Den Sorgløse har sat sig udenfor paa Bukken hos Kusken. Og Kusken er ingen anden end vor tykke Ven Købmanden,

hvem det er en «ren Fornøjelse» baade at køre for os og vise os Vej. Og dér sidder de to, som har fundet hinanden. Til Trods for den fine Foraarsstøvregn, hvorigennem Solen med lange Mellemrum blinker, og som jages af den friske — lidt vel friske Foraarsvind, saa sidder de to dér og ryger paa deres Piber og har det rigtig godt sammen. Og Kusken peger med sin Pisk ud over Koldingfjord og ud imod Lillebælt, hvor over Regntykningen hænger, og han peger ind over det bakkede Land, med Skovstrækninger og med Veje, indgjærdede af tætte, levende Hegn . . . se dér bor den Bonde, som vi skal besøge — og hist den Præst — og her og dér! . . . vi skal træffe mange Folk; og imidlertid trillrer en Lærke højt oppe i Luften, trods Støvregn og Blæst, og en Solsort fløjter i den nærmeste lille Lund.

Men vi sidder inde i den lukkede Vogn, der begribeligvis er saa aaben og saa fuld af Træk, som en saadan lukket Provinslandauer er. Og disse tunge, gennemtrængende Øjne hviler paa mig. Og saa er det, at det lister sig paa mig, som saadan noget kan komme

listende og krybende, ligesom en Febergysen, paa En:

Sæt, at Danmark sang paa sit sidste Vers!

Den Sørgmodige bøjer sig frem imod mig og hvisker:

Vi er bleven saa smaa, som vi kan taale at blive. Hvem siger, at vi dog ikke kan blive mindre? Gør vi os Umage derfor — eller gør vi ikke? En Strid om et Forfatningsspørgsmaal, det hele! Ganske vist, vi tror, at det kun er en Strid indenfor rimelige Grænser. Den vil vare sin Tid; saa vil enten det ene eller det andet Princip — Regeringens mere autokratiske, eller Oppositionens mere parlamentariske — blive slaaet fast . . . og saa kan vi arbejde videre. Oho! arbejde? Det forudsætter Kræfter, gensidig Tillid, gensidig Imødekommen, et fast Centrum, hvorom Folket naturligt kan gruppere sig — det forudsætter et Folk, som ikke har gjort et Spring ud i Luften, men som bliver ved Jorden, nærer sig ikke blot af Markens Fedme, men af Markens dyreste og dybeste Minder; — det forudsætter i ædleste

Forstand et stærkt, et solidt, et konservativt Folk.

Thi vi ere faa og smaa; vi have ikke Raad til at eksperimentere, saaledes som de mange og de store.

Men hvad har vi — allerede nu — oppebaaret som denne Strids Frugter? Vi har muligvis paa den ene Side nærmet os en Reaktion, der ikke er os naturlig, saa demokratisk anlagt som vort Sind, vort Gemyt er. Vi har sikkert paa den anden Side allerede nu givet os hine dunkle, fremmede, koldt-ræsonnerende, hadefuldt virkende Magter i Vold, som — som . . . Gud forbyde det — men hvor er vor Ungdom henne? Thi har vi endogsaa selv, kære Ven, i vor hede, hidsige Ungdomstid taget fejl af det Motto, hvorunder en Statsborger bør kæmpe for det Heles Vel — saa har vi jo nu Børn: Børnene er det daglige Ansvarskrav, som stilles til os fra endnu uskyldige Øjne, fra Læber, som endnu ikke har smagt paa en hidsende Frases søde Vin. Idag er Barnet en pludrende Ting, som vi kæler for. Om ganske kort Tid er det en Yngling eller Jomfru, der fordrer ren og

klar Besked: hvor skal vi stille os? hvad skal vort Livs Løsen være?

Men, kæreste, dyrebareste Ven, hvad ser vi nu for vore Øjne? Render ikke hist en Skare unge, hæderlige, daadskraftige Sønner af gode Forældre omkring med Idealet: Gardeofficer! skrevet paa Panden eller dog gemt i Brystet. Af en ubestemt Trang, som Tidens Splittethed hver Dag forstærker, synes de kun at se Tidens Opgave i at slaa Kreds om en Trone, som for det første næppe momentant er vaklende og iøvrigt vel fuldt saa meget er støttet paa et Folks Kærlighed, som paa en Lovparagraf — endsige paa Kaardespidser. Nuvel; dem om det! Der er i hvert Fald noget Skær af Ungdomsromantik over deres Færd. Og Romantiken slumrer paa Bunden af det hele Folk — ligesom den brave Gardeofficer, Holger Danske, i Kronborgs Kælder.

Modsat hertil — hvad har vi saa? Nu er Naturvidenskaberne ovenpaa, Analysen, Kritiken, selvfølgelig den indforskrevne, men den har allerede fundet god Jord iblandt os, og den gror baade gennem Pælerødder og Trevlerødder i de

unge Sind. Det strømmer over af Foredrag, af Diskussioner — allesammen ere de «oplysende». Skal det betyde, at en stor Part af vor Ungdom med et Slag er bleven til «lyse Hoveder?» Maaske. Men der falder Skygge over Hjærterne. Hvem tør længer tænke naivt — endsige tale? Men der maa Naivitet til for en Slægt. Det er den, der religiøst set griber Troen. — Holdt! vi kan ikke alle være Kristne! — Godt! men vi ville have vort Gudsbegreb! — Sniksnak; det er Naivitet! — Meget vel: Naiviteten er den, der politisk sét gør et Folk patriotisk, offerberedvilligt, fast under Faren, sundt og glad under Freden! — Bah! gaa til Kanon-Damerne som Sekretær! — Nu bliver De uforskammede, mine Herrer! — Selv uforskammet! . . .

Og paa den Maade kommer man, nolens volens, til at nærme sig Gardeofficererne — hvad der i og for sig ikke vilde være til Hinder for, at man befandt sig i godt Selskab. Kun er det ikke nok. Det er ikke nok, at man er besjælet af en varm og redelig Overbevisning,

og til Nød har en god Sabel; — det redder ikke Land og Rige. Gardeofficeren er igennem Forudsætninger og Konsekvenser tvunget til at bevæge sig i Ekstremerne — ligesaavel som Radikaleren. Nej men der maa findes praktiske Folk, der tillige har den ideelle Baggrund; jævne, støtte, sindige Folk, der ikke kommer ud i Pludderet; sagtmodige, godlidende Folk og dog Karakterer; Folk, der besidder noget, og derfor har noget at give af . . . Folk, der ikke bestandig vil ha' noget . . . Folk, der ikke skal søge hverken deres aandelige eller legemlige Brød paa de gærende Lidenskabers Overdrev . . . Folk endelig, der kan rejse ud og lære noget uden at tage Skade paa deres Sjæl, og som kan blive hjemme uden at tvivle paa, at Hjemmet dog er det bedste!

Se, hvis Ungdommen kunde rekruteres af saadan en Slægt . . . hvis det Lag kunde begynde at brede sig, modtagende den nødvendige Paavirkning og skydende alt overflødigt eller skadeligt fra sig . . . ak men hvem kan tro derpaa?

Den Taalmodige var vaagnet — havde maaske kun sovet paa Skrømt — og begyndte nu, til vor øjensynlige Overraskelse, at synge ovennævnte Vise med «Gaard» og «Grund».

Saa holdt Vognen.

Andet Kapitel.

Fortsættelse.

Man kan møde en yngre Mand her imellem Bakkerne omkring den gamle Gaard, eller i Gaardens gamle Have, eller man kan træffe ham i Dagligstuen, hvor Familien samles: han vil i Reglen have en lille Pige med sig, et usædvanlig kraftigt, opvakt Barn, med store Træk, mørke, levende Øjne. Han taler Schweizer-Tysk med hende, nu og da nogle franske Sætninger. Og Bedstefaderen er i Forlegenhed overfor sin lille morsomme Sønnedatter — thi Gaardens aldrende Ejer taler kun godt, hjemmegjort Jysk. Noget lignende er nok Tilfældet med Husmoderen her, den driftige Bondes anden Hustru; men hun hjælper sig dog; de milde, kloge Øjne røber saa megen naturlig Intelligens;

desuden finder Moderhjærtet — Stifmødrene er nok egentlig kun onde i Æventyrene — den direkte Vej til Barnet uden Hjælp af fremmed Grammatik og Syntaks. Tanten derimod, en dygtig, ung Pige, der lige kommer ud fra Mejeriet, og Onklen, den yngste af Gaardens Sønner, som endnu har Tærskeloens Støv over Skuldrene, de snakker med den Lille i hendes eget Sprog. Ligesaa gør Svigersønnen fra Nabogaarden, en kæmpevoksen, blond Landmand med kruset Haar og Skæg, klar Dømmekraft og Godmodighed i alle Træk.

Og dette er en Bondefamilie?

Javel; det er en dansk Storbondes Familie her i Nærheden af Grænsen.

Og den lille fremmede Vildkats Fader? Han er, saavidt jeg véd, den mellemste af Sønnerne paa Gaarden. Han har noget af Udlændingen ved sig; muligvis er det kun den sydlige Sol, der har brunet hans Kinder, samt Haar og Skæg, der er klippet efter et vist Snit. I den rolige Holdning, den hele sluttede Skikkelses frimodige Alvorlighed, hvorigennem Smilet slet ikke har saa svært ved at bryde frem, ledsaget

af en kort, redelig Latter — i dette «noget vist» over Panden, i Øjet og omkring den smukke, fasttegnede Mund — i Alt dette ligner han Faderen. Han bærer en tærnet Dragt, som jeg antog for syet i et af de store Verdenscentrer; men der kan man se, hvor man kan forregne sig. Min Ven Købmanden meddeler mig — som et Kuriosum — at denne Dragt er hjemmespundet, hjemmevævet, hjemmesyet og sendt til ham i Paris — for at vise, hvad Hjemmet kunde præstere. Han bærer Dragten som en Udlænding. Det er Forskjellen.

Han gik derhjemme og arbejdede sammen med Folkene; ganske som den ældre Broder, der skal overtage Gaarden, og ligesom nu den yngre Broder. Sandsynligvis har han haft sin Skolegang i Kolding. Man siger mig, at disse Bønder, disse Gaardejere her, hver Morgen sender en hel Flok muntre Smaafolk, kørende eller ridende, «ind til Byen». Man véd her, hvor Kundskaberne kommer fra — og man vil skaffe sig dem. Men tro ikke, at her bliver mange af de nu snart overtallige Studenter fra disse Gaarde. Aa nej! Bog og Plejl — Haand

i Haand. Stiløvelser og Plovkørsel, Reguladetri og Hestevanding.

Han tærskede, pløjede og red Heste tilvands. Hans Legeme blev, som det har udviklet sig. Han har kunnet taale Studierne senere efter, og han taaler Strabadserne dér sydpaa.

Han var en Snes Aar eller mere. Han gik en Dag til sin Fader: Giv mig Rejsepenge. Jeg vil til Schweiz, til en polyteknisk Skole dér!

Hvad vil Du?

Jeg vil blive Ingeniør!

Den Gamle saa' paa ham. Han kendte sig selv igennem Sønnen. Det var Alvor, dette.

Saa rejste han. Han gik Skolen igennem med Udmærkelse, fik en Ansættelse, giftede sig med en Schweizerinde, kom til Paris, og er nu Kompagnon i et fransk Firma, der paatager sig at gøre Rumænien til et farbart Land, hvad Flodveje og Jærnveje angaar.

Hvor længe han vil blive ude? Spørg ham derom! Sandsynligvis vil han tjene sig en Formue, eller — endnu bedre — lære noget

ganske overordenlig godt, som senere kan komme hans Land til Gode.

Han har et meget aarvaagent, agtpaagivende Blik for Franskmændenes store Skavanker — ikke mindst som politisk Folk for Øjeblikket; heller ikke stiller han dem højt socialt; men de ere «dygtige» i deres Fag.

Og naar man saaledes har talt med ham — der er hjemme paa et Besøg med sin ældste lille Vildkat — og naar man har hørt Ytringerne af denne taktfulde, sunde, beherskede Dømmekraft, med det stadig tilbagevendende lyse Smil, det redelige, det der røber en god Samvittighed i en sund Krop, hvorpaa der sidder et godt Hoved — og naar man saa tænker paa de «mellemste» Bondesønner, der som misfornøjede udvandrer til Amerika, eller andre af disse Bondesønner, der «slaar» sig paa det Politiske herhjemme — ja saa kan man, med al Respekt for de virkelige kaldede politiske Bondebegavelser, gribe sig i en Tilbøjelighed til at klemme denne tærnede, kraftige Arm og sige: Bravo!

Og et Bravo kan man sige til den yngre Broder, der kommer sveddrivende og støvet op fra Loen, vasker sine Hænder, trykker den Fremmedes Haand og taler om Foredraget fra sidste Vinter, om Avisernes Skænderier, om Literatur, den ældre saavel som den nyere, uden Ramseri, uden seminaristisk Højtidelighed og uden studentikos Opblæsthed — naturligt, solidt, med et godt Humør — som om det Hele var det Smørrebrød, hvortil man drikker sit Glas Portvin eller sin Dram.

Og følger man hjem med Svogeren til Nabogaarden, og ser man den unge Moder dér beskæftiget med den Mindste i Vuggen, og hendes Svigerinde legende med den Lille paa Gulvet, og bænkes man i Kreds med disse tre fornøjelige Mennesker, kønne Mennesker, ærlige, gudsfrygtige, oplyste, glade, virkelig «dannede» Mennesker, og føler man, at næsten intet, hvad der ligger indenfor Ens egen Horisont, er dem fremmed — ja saa siger man ikke: Bravo! thi det vilde være paa urette Sted — men man hæver sit Glas Portvin (god Portvin) og klinker paa de to Mindstes Vel — først maaske i en

gemytlig Forudfølelse af, at der vil følge en mindre bag den mindste — og dernæst i en inderlig Forvisning om, at dette er et Hjem i den Betydning, som man kan ønske enhver Ungdom det!

Og saa kører vi igen. Men den Sørgmodige har jeg nu faaet sat op paa Bukken, for at han kan nyde Godt af Kuskens Selskab. Den Sorgløse sidder sammen med den Taalmodige inde i Vognen hos mig . . .

Og vi kom til Præsten.

Præsten var hjemme. Det var ogsaa hans Søn og hans Datter.

Der var saa mange Foraarsblomster, i Vindueskarmen, paa Spejlkonsolen, paa Borde. Den gamle Præst var Blomsterelsker — som de fleste gode, begejstrede, ildfulde og noget haardnakkede Mennesker er det. Spørg hos Wergeland. Præsten havde noget af en Oberst i sin Holdning og meget af en Digter i sit Blik. Det var Fr. Paludan-Müller, han straks mindede

om; og vi var da ogsaa snart, og uvilkaarligt, inde paa «Adam Homo». Det var Skærsildstanken, som vi fik fat paa. Var det en Tilfældighed? Maaske er der ikke saa mange Tilfældigheder i et saadant Mødes Samtaleæmner, som man i Reglen er tilbøjelig til at antage. Med et lille Smil, men samtidig med noget hvast, lyst, ivrigt spørgende i Øjet, saa' han paa mig:

I Grunden en god Tanke, en stærk Tanke denne med Lutringsprocessen. Vi kommer dog vel næppe direkte derhen, hvor vi skal, eller hvor vi haaber at komme, naar vi forlader dette Sted! Hvad mener De derom? . . .

Jeg erindrer ikke, hvad jeg mente derom.

Saa gled vi over til Ibsen. Det var den tidligere Ibsen, ikke den senere just, som Præsten beskæftigede sig meget med. Det var de store, strenge Fordringer, som denne Stormvædder i vor møre Tid uophørlig banker paa med — det var de store ideelle Krav, som denne Præst her i Nærheden af Grænsen understregede hos den selv-exilerede norske Skjald.

Og saa kom Spørgsmaalet «Grænse», Spørgsmaalet Danmark og det tyske Rige.

Præsten kunde tale med herom. Han var af dem, som fra Slesvig var bleven trængt herop, hvor han havde valgt sig sin Forpoststilling.

Og idet jeg lyttede til ham, idet jeg begyndte at gløde ved den Ild — den var endda slet ikke pathetisk — som prægede hans Miner, hans korte, soldatermæssige Sætninger, saa begyndte jeg paany at føle som noget levende, noget haandgribelig sandt og virkelighedsindviet det, som jeg selv kun havde kunnet faa ind i min Sjæl gennem Bøger og Ræsonnement. Vi havde en Livssag. Den gik fremmest for alle Sager.

Jeg følte da, hvorledes den, der har viet sit Liv til en Sags Forfægtelse, og som endnu i sin høje Alder staar rank, oprejst, ukuelig og uoverbeviselig paa sin fremskudte Forpoststilling — hvorledes han med den ideelle Rets Krav af den Yngre kan fordre Respekt, Lydighed, Hengivenhed — endogsaa dér, hvor hans Stivhed maaske skygger for hans Upartiskhed.

Denne Præst dér var Militær. Nu faa vi kan hændes vel mange blide, meget talende, endogsaa «parlamentariske» Præster — for slet ikke at tale om de politisk intransigente Theologer. Men han var Militær. Han havde brugt sin Kaarde hele sit Liv igennem, for at hævde sit Fædrelands dyrebareste Ret i Spørgsmaalet om at være eller ikke være overfor en mægtig Nabostat — Erobreren, der først og fremmest har udvidet sig paa vor Bekostning.

Vilde man med Billighed forlange af denne Mand, at han skulde spalte sit Sind i uafgørlige Undersøgelser om, hvorvidt vi altid havde grebet de rette Midler an — vi, som fra første Færd af igennem en Konges enevældige Vankelmod, igennem Oprøreres Snedighed, og endelig igennem en energisk Opbyden af alle Nationens Evner var kommen ind paa den skæbnesvangre Bane, hvorover Hohenzollernes kejserlige Jærntrone nu er rejst?

Jeg følte i dette Øjeblik hele Svagheden og en stor Del af U-Kærligheden ved de Debatter, der ere rejst eller kunne rejses — ja

f. Eks. paa et Studentermøde i Hovedstaden — naar denne enkelte Mand her ved Rigets Grænse, paa sit Livs Aften med Soldatens ungdommelige Glans i Øjet svinger Fanen for vor historiske Ret og for vor sønlige Kjærlighedspligt mod det Fædreland, der forlanger af os Alt — Alt!

Og hvad skulde man sige til denne gamle Hædersmand — der ikke et Øjeblik dækkede sig med præstelig Salvelse — hvad skulde man med Rette bebrejde ham, naar han i sin Omtale af vort «Venstre» vel kunde finde det demokratiske Princip, der laa i Tiden, men kun undtagelsesvis kunde faa Øje paa de Mænd, der skulde overlevere den kommende Slægt et helt og udelt Løsen for Nationens Fremtid? Hvorledes forlange af hans patriotiske Syn denne mere end tantaliserende Indøvelse i dobbelt Bogholderi — nationalt og evropæisk — Gruppe-Intrigerne — det parlamentariske Eksersérreglements Udsving i Roder — Drillemanøvrernes evindelige Himbegimbe-Takt? Hvorledes i Grunden forlange den «lille» Krigs Kyndighed af ham, hvem først slesvigholstenske Friskarer og

siden Preussere og Østerrigere havde lært den store nationale Krigs Fanfarer og Dødshymner at kende?

Og hvorledes skulde han stille sig til den Ungdom, der alt i alt maaske er mere flittig, mere ihærdig i sin Kundskabssøgen, mere hidsig paa videnskabelige Resultater, end Præstens Ungdom var — men som ogsaa er saa sælsom afskrabet for stærke, varme Farver, saa besynderlig graat i graat-anstrøget, saa bekymret for at faa Ret i enhver Montanus-Debat, saa lidet bekymret for at se sin egen Komiskhed: en Ungdom, der ikke længer er ung?

Maatte Præsten ikke nemt komme til at staa ene her? Og var han dog ikke helt monumental i sin Ensomhed, sammenlignet med . . . Tys! ingen Navne.

Præsten havde en Søn.

Og han sad dér i Gyngestolen; men han gyngede ikke. En ung, køn, frisk Mand — at se til. Hvorfor skulde han ikke lege Himmelspræt med de dristigste Ideer? hvorfor skulde

han ikke — om Forladelse — «sætte sin Hat, som han vilde?» Han var jo ung og køn og frisk; han var flittig, havde gjort en god Eksamen, havde en smuk Fremtid for sig, var sin Faders Stolthed — og der var ingen unødvendig Salvelse over Præstegaarden, omend Tiden skred saa sagtelig afsted her, som paa de rigtig gode gamle Præstegaarde?

Hvorfor altsaa ikke være glad? Hopla, Du unge Mand med de røde Kinder og de klare Øjne! Dans, dans . . .

tidsnok kommer den Tid, hvor vi siger Stop!

Du har jo intet at fortryde, Alt at haabe af Livet. En smuk Arv fra din Fader: værne om Sprog, om Sæder og Skik, om Danskhed, om Frihed — uden hovedbrydende at gruble over, hvorvidt Nogen nu, da Tingene er sat paa Spidsen, vil tøjle eller forcere Friheden! Eller . . . stop! hvad er dit Studium? Kemi f. Eks. Altsaa undersøge, opløse i sine hemmelige Bestanddele, sammensætte, uddrage Resultater, gavnlige for den strikse Videnskab, gavnlige for det praktiske Liv. Fortræffeligt! Men

der er en Fare. Der er den Fare, at man overfører sit specielle Studiums Metode paa det hele Liv: det borgerlige, det sociale, det politiske, maaske paa sine smaa Kærlighedsaffærer, paa sine Venskaber — paa Alt til syvende og sidst.

Den unge Kraft begynder med at vrage.

Jamen den store, fuldblodige Digter, der sagde det, han mente det dog næppe saaledes. Og hvordan staar det sig egentlig med Dig, unge Mand? Du sidder her i Præstens Stue, iblandt alle Foraarsblomsterne: røde Kinder, klare Øjne — at se til. Men naar Du taler, saa glemmer jeg, at Du ser saaledes ud. Du taler graat.

Sig, hvor har Du været, Svend i Rosengaard?

Vogt Dig, for at stole ubetinget paa Kemien. Den kunde svigte Dig paa det aller vanskeligste Punkt, og det Reagensglas, som Du holder over Spritlampens Flamme, det kan springe i det afgørende Øjeblik, og den ætsende Væske kan blinde dine smukke Øjne.

Hvor har Du været? blandt hvilke Mennesker, i hvilket Selskab? Jeg skal sige Dig det; jeg er saa meget ældre, end Du. Jeg har ogsaa været i det Selskab. Jeg har nydt Godt deraf — og jeg har taget Skade paa min Sjæl deraf . . . har i hvert Fald været lige paa Nippet.

Se, den Sørgmodige — min Rejsefælle — sætter sig hen bag din Stol, som ikke gynger. Han ser paa Dig fra Siden af; han ser saa kammeratlig paa Dig. Kender I hinanden? Nej, endnu kender Du ham ikke helt. Og det er godt for Dig.

Hør Du! Bliv herude, her hvor der er saa megen Blomsteraande, saa megen Fred — af den stille arbejdsomme, ikke af den dvaske. Tag ikke ind til Hovedstaden igen. Endnu ikke. Bliv herude, indtil den Gamle dør. Strejf omkring i Egnen; tal med Folk. Gaa op paa Højskamlingen! . . .

Du ryster paa Hovedet. Du vil ikke — kan ikke.

Ja ja; vi tales ved igen. Dog kan jeg

ikke lade være med at sige Dig, at jeg synes — jeg synes Præsten er saa ensom.

Nej, Præsten har en Datter. Og hun sidder dér henne bag Blomsterbordet med et Haandarbejde. Kun igennem de rolige, halvt barnlige Øjnes opmærksomme Frem- og Tilbagegliden har hun deltaget i Samtalen. En ung Jomfrus Tale er hendes Blik. Forlang ikke Ord — men kend saa meget til Livet, og ær saa meget den kloge Uskyldighed i hendes stumme Sprog, at Du kan knytte en Underholdning med hende, der længe efter klinger hos Dig som en fin anslaaet Streng.

Og hun vendte Blikket fra Faderen til Broderen — og tilbage hen imod en af os.

Den Taalmodige opfangede det. Han gik hen til Klaveret, og med et dæmpet: Forlov . . .? satte han sig, spillede og sang:

Vær uden Frygt, Du Jomfru god;
det er de gærende Tider,
men Sønnen er Arving til Faderens Blod —
det skal dog vel kendes omsider;

vær dobbelt fast i dit Haab, din Tro,
nu har din Gerning et Maal for To,
Du stille Jomfru i Præstens Bo,
    hvor Tiden saa sagtelig skrider!

Vær uden Frygt, Du Datter fin;
din Fader var blandt de gæve,
og dækker engang ham de hvide Lin,
af Dig vil sit Amen! han kræve;
Du hyller ham ind i din varme Bøn,
saa ser Du i Øjet hans eneste Søn —
o der er Taarers Løsen iløn,
    som Hjærteskatten kan hæve!

Tredje Kapitel.

Skamlingsbanke.

Det er Volden, af Naturen rejst,
Mur mod Fjender, Maal for Folke-Stævne;
her ved Støtten blir den Fane hejst,
som den Fattigste sin Arv tør nævne.
Selve Støtten som en Flagstang synes;
her med Ord fra Højens Top der lynes,
indtil Sværdslag dirrer i hver Tanke.
Det er Danmarks gamle Helligdom,
strenge Tider paa de store kom,
Højen maner: Se Dig for og om! . . .
det er Sønderjyllands Skamlingsbanke.

Ligesom en stærk Røst, myndiggjort ved den Eviges Kalden eller Truen, overdøver ørkes-

løs Tale, saaledes løfter Højskamlingen sig og overrager den omliggende Egn.

Og Vejene, som fører derhen til, de ere indgjærdede af levende Hegn, ret frodige, temmelig fordringsfulde Gjærder, hvorfra Pil og Hassel rejser sig og lukker for den fri Udsigt — og man kan kalde dem Højre-Pil eller Venstre-Pil, man kan foretrække Gjærdet paa den ene eller den anden Side af Vejen: saa meget er vist, at Udsigten spærres til Højskamlingens alvorsfulde Banke, hvorfra Stenstøtten kalder ad os — eller truer ad os — kalder saa inderligt, saa hjærtegribende paa det Bedste i os — eller truer os ved at vise sine savtakkede Skrammer.

Saa kommer det Sted paa Vejen, hvor en og anden overlegen Haand har stævnet begge de levende Hegn: Ah! Befrielse, Befrielse. Velkommen, Du store Udsigt! Velkommen, Du rette, sande Frihed — hvorfra Folkets rene Aande slaar os i Møde!

Vi arbejder os, først kørende, dernæst gaaende, op til Højskamlingens øverste Top, Plateauet, hvor saa mange Tusinder har været

forsamlet omkring Mindestøtten — og endnu flere Tusinder førend Mindestøtten kom — spredt rundt omkring over den vældige Banke, og særlig lejrede lagvis, rækkevis, nedad det naturlige Amfitheaters græsdækkede Sider — i hvis ophøjede Midte Talerstolen paa saa mindeværdige Dage, under saa stormfulde, eller saa løftende Tider, er bleven rejst, festlig smykket med Grønt, overflagret af Dannebrogs røde og hvide Duge.

Grav i Jorden her: over et Areal af flere Tønder Land vil Du finde under Græstørven en Belægning af flade Sten; under Brolægningen Hundreder og Hundreder af Urner; Ben og Aske, Ben og Aske. Og Flinteklinger kan Du finde, og Offerstene, og Thingstene. Det graaner for Tanken, naar den vil søge til Bunds i den historiske Dybde. Menneskeofrer — fy, det er ikke lystelige Syner! Men ogsaa de højtidelige Bønner til Guderne, om Sejer for Folk og Vaaben, vil Du kunne høre. Og de alvorsfulde Raadsforsamlinger, hvor Ret og Skjel blir fastslaaet; Styrkeprøverne mellem Vid og Intelligens, Kløgt og Hukommelse. Og Ung-

dommen opfører de krigerske Lege; og Høvdingerne træde frem — tale — opildne — ægge — tilraade. Spyd svinges, Klinger lyne, Øjne gnistre, Raab udgaar: Før os, før os! til Kamp, til Sejer, til hæderfuld Død! Graaskægget Barde ledsager med sin Sang Høvdingers Tale. Og Præst, Offergode, Druide . . . se ham dog dér, ham med Skæg nedad Skindkjortel, som hundredaarigt Lav nedad Egebryst . . . se ham, hvor han hæver Sten- eller Bronceknivens matblanke Klinge op mod Solstraalens flammegyldne Klinge — og de smælter sammen til én: et Mærke, et Tegn paa, at Gudernes høje Raad har indviet Krigen — eller velsignet Freden!

Drag af din Sko; thi Stedet, hvorpaa Du staar, er en Helligdom!

Det er en Helligdom — men ikke ved lavklædte, støvgraa, rustanløbne Minder over Sagnhistoriens Ben og Aske. Hvis dette Land var Grækenland, saa vilde her, her paa denne knejsende Bankes Højplateau, staa Ruinen af et Tempel, indviet til den Gud, der skærmede Folkets store religiøse Fester og nationale Lege.

Det er Danmark, det er Sønderjylland. Her staar Ruinen af den Støtte, der indviedes til Minde for atten af Nationalitetens Forkæmpere mod fjendtlig Vold og Magt — Ruinen af den Støtte, som en hæderkronet Erobrer plettede sit Soldaternavn ved at kaste i Gruset — og som Forkæmpernes sejge, utrættelige Venner og Fæller atter rejste paa sin historiske Plads — fuld af Skrammer og Arr, saaledes som Fjenden havde sat sit sidste Mærke i den.

Og her, rundtomkring os, hen over det naturlige Amfitheaters tætbesatte Græsbænke, Hoved ved lyttende Hoved — og fra Talerstolen, som Aar efter Aar, Fest paa Fest, var rejst for de Tusinders, de Titusinders Blik — her har . . . aa, Landsmænd, hvorvidt er det dog kommet med os? . . . her har Landets bedste Aand, Endrægtsaanden, Samlingsbegejstringen, den nationale Frihedserklærings helligste Ret kundgjort sin «Folkevilje».

Eller — svimler det for mig? bliver min Tanke dum og valen? spiller Erindringen mig et modbydeligt Abepuds? Var det Borgere, som her kom sammen, for at spille en lille politisk

Domino om en Tiøre — her paa Græsbænken, medens de lod de «gamle nationale Vrøvlehoveder» aflire den forslidte Dannevangs-Vise fra Talerstolen? Var det nogle jævnskikkelige Kandestøbere, i den ellevte Time ophidsede gennem syvogfirsinstyve hinanden modsigende Avisers Alkohol, som rundtomkring fra satte hinanden Stævne her paa «Bakken», for at slaa en lille gemytlig Basseralle af med Skarnsviser over Estrup eller Skarnsviser over Berg? Var det . . . ho ho! nu kommer vi straks, mine Ærede! . . . var det en hujende og halsende Flok Højre-Intransigente og Venstre-Intransigente, der mødtes her omkring denne Mindestøtte og leverede hinanden et blodigt Slag med tomme Flasker, Stokke og Knipler — medens histnede bag de sort-hvide Grænsepæle hundredtusind bepikkelhuede Tyskere peb i Fingrene ad denne lystelige symbolske Komedie med det danske Motto: Enighed gør stærk!

Jeg tror, jeg bliver gal. Jeg tror, min Sjæl og Død, at enten jeg er gal, eller mine Landsmænd ere i Færd med at blive det.

Saa sagte, saa sagte! siger den Taalmodige. Og jeg trækker Vejret og fortsætter:

Hej Du, Venstremand, dernede ved Bankens Fod! Kom dog herop et Øjeblik . . . kom herop, siger jeg. Vi var jo dog saa gode Venner før. Vi maa vel kunne tale os til Rette. Har jeg ikke de samme Idealer, som Du? Vogter jeg dem ikke ligesaa trofast, som altid? Er jeg ikke en Ven af de Smaa? — næres jeg ikke af den sunde Føde, Naturens og Folkelivets, som sætter sin Marv i det hele Folk? . . . Jamen jeg har lagt nogle af Idealerne paa Hylden! . . . Nej og Ja, lille Ven! Paa Hylden ligger de Idealer, som hedder Illusioner. Lad mig se din egen Hylde! Hvor meget har Du tabt i Vægt, af din Bagage, paa Livets Vandring? Kære Ven, gør mig blot den Tjeneste, ikke at skraale op med Ramser! Nævn mig ikke, hvad «Førerne» siger. Blandt Førerne er der Mænd — jeg véd det bestemt — som allerhelst stod, hvor jeg nu staar — heroppe, forstaar Du! Men de tør ikke, de kan ikke, de generer sig, de har bundet sig for stærkt — hvad véd jeg: de har hundrede Grunde for dem.

Jeg er som den Fugl Solsort, der nu, trods Foraarsregn og Blæst, fløjter i den lille Granlund bag de nationale Forkæmperes Mindestøtte. Den fløjter — trods Regn og Blæst, og i Solskin med — en køn og trøstelig Vise heroppe i Højden om Naturens evige Op og ned, Ned og op! Den vilde vist tabe Næbet af Forbavselse, hvis Du spurgte den: Er Du en Venstre-Solsort, lille Ven? — eller skulde Du muligvis være bleven en fordømt Højre-Solsort.

Lad mig give Dig et Raad. Gaa hjem: sig Bladet af! sig alle Blade af — eller hold dem allesammen, ligesom Du vil. Tænk blot det hele efter — paa egen Haand. Og kommer Du forbi din Nabo, Højremanden, saa gaa ind i hans Stue — gaa lige ind i Stuen til ham og byd: Guds Fred! Og sætter han sit Krus Øl hen for Dig: saa drik ham til . . . Du kan jo ved Lejlighed gøre Gengæld derhjemme hos Dig i en «dansk» Dram. Og se saa, at Du kan komme i en rigtig god Passiar med ham — uden det vanlige Skænderi. Du kan jo gerne spørge ham, hvorfor han egentlig,

hvergang han har villet undvige Dig, gik saa langt til Højre: den lige Vej er dog altid den bedste! Den Grundsætning vil han næppe tage Dig fortrydelig op . . . Og skulde han saa, hvad der jo er rimeligt, begynde at tale om Forsvaret, om dets Udvikling, om det nødvendige Fædrelandssind — saa gaa dog, for Guds Skyld, ikke hen og husk, hvad Du saa jævnlig har læst i dit Blad derom. Snak derom, hvad du selv føler — og husk, at din Nabo i samme Grad, som han er en ærlig og rettænkende Mand, vil være Dig overlegen paa det Punkt. Thi han kan gennem sine Blade læse sig Bekræftelsen til paa sin Følelses Ret — medens Du bestandig maa blive staaende ved en Kritik, ved Anførselstegn, ved at erindre om, hvad det ene Parti i Thinget har tilbudt at ville give — ikke ved det, som en Folkevilje og en Folkestemning bag Thinget ønsker og forlanger.

Vi Danske er nemlig endnu ikke, som Helhed, som Folk, bleven Socialdemokrater. Det er muligt, at om tusind Aar, eller om fem hundred Aar, de sociale Tilstande i Evropa ere ordnede efter helt andre Love end nu.

Men det er sikkert — det kan Du ta'e Gift paa, som man siger — at vi, som Helhed og Folk, endnu i dette Aarhundred har drøje Kampe at bestaa blot for at hævde vor lille Klat Land, vor med saa stor Møje opførte Kulturbygning, vor *conditio sine qua non:* vort Sprog og vor fri Forfatning (blot den, som vi i dette Øjeblik har) — imod Militarismens, Bureaukratiets, Plutokratiets og Kritikens germanske Jærndespoti!

Jeg behøver muligvis ikke at tale tydeligere. Hvis jeg skal tale tydeligere, saa kunde jeg nemt forcere min Stemme; og den vilde da tabe i Myndighedsindtryk. Nej, lad saa vor store, udødelige Digter ytre sig. Han har tilstrækkeligt baade af Autoritet og Stemme:

Gaa hen og forlig Jer, I . . . nok sagt!

Jeg gaar saa alene omkring her oppe paa Skamlingsbanke — nej dog, jeg glemte rent . . . jeg har jo mine underlige Rejsefæller. De stavrer omkring hver paa sin Led. Foraarsregnens fine Støv drives tværsover Banken af

den friske Vind, og begge Dele tilsammen har drevet os fra hinanden.

Saaledes staar den Sørgmodige, indhyllet i sin Kappe og betragter den høje, slanke Stenobelisk — hver Sten mærket i Kanten af de fjendtlige Minørers tapre Anstrengelser — og i sin oprejste Helhed at ligne med Saven i en Kæmpes Skrabnæsespil.

Og han gaar om til Støttens østlige Side og læser højt oppe, noget over Midten:

MINDE

OM DEN

DANSKE SAGS

FORKÆMPERE

I

SLESVIG.

Og rundt omkring paa Obeliskens Kvaderstens Sokkel, i Mandshøjde over Jorden, læser han Navne med saa mandig en Klang som: *Hans Nissen*, Hammelev, *Staal*, Torning, *P. C. Koch*, *C. Flor*, *L. Skau*, Sommersted,

H. Krüger, Bevtoft, *Nis Lorenzen*, Lilholt, *P. Hjort Lorenzen*, Haderslev, *C. Manicus*, *C. v. Wimpfen* o. fl.

Der er ialt 18 Mænds Navne. Atten civile Forkæmpere for en Sag, der tæller Feltherrers, Officerers og menige Soldaters Heltenavne blandt sine kaarne Sønner.

Men iblandt disse atten «Civilister» skal man heller ikke forgæves lede om Heltedød paa gammel Rets, paa Sprogets, paa Nationalitetens Valplads. De fleste af disse Mænd gik ikke ud af Kampen uden tunge Mærker af dens Hidsighed og Alvor. Hjort Lorenzens ildfulde Kraft maatte bukke under for de utrættelige, hadefulde Angreb. Om Krüger Bevtoft tør noget lignende siges. Ham «sled» Fjenden op. For Laurids Skaus Vedkommende; den glimrende Naturbegavelse, den mest veltalende Bonde, som Danmark sandsynligvis har ejet, maatte muligvis Overskuddet af hans lyriske Temperaments Voldsomhed til, for at han kunde knækkes. Fjenden formaaede ikke at sprænge ham i Stridens hedeste Tid; han oplevede en stor Sejer for sin Sag — men det er lettere

6*

for en saadan Natur at bære onde end gode Dage; — saa sprængte han sig selv.

Og den Sørgmodige sukker. Men, for F— hvad sukker dog den Mand for? Finder han kanhændes, at disse Navne her paa Stenen, og at alle de mange store, eller dog fremragende, i en ædel Sag deltagende Navne, som fredes gennem Minderne om Skamlingsbankens Sprog- og Folkefester — finder han ved en Sammenligning, at vore egne Dages Navne kun kommer i en hinkende Gaasegangs Epigontog op mod denne Støtte, disse Minder? Naa! man skal ikke strax briste ud i Graad og Tænders Gnidsel, fordi den ene Slægts Evner tages i Beslag af en mere splittet Tids Bestræbelser end den anden. Der kommer maaske en Nødvendighed, en stærk Nødvendigheds Krav — dernede Syd fra, hvor de sorthvide Grænsepæle staar — og den samler os kanhændes!

Thi at der skulde komme en «bydende Nødvendighed» Nord fra — dér hvor Regntykningen for Øjeblikket hænger over Jyllands brede Landryg — eller Øst fra, bag Lillebæltet, hvor ligeledes Regntykning hænger over de

bølgende, frugtbare Øer — at der skulde komme en Riffel-Nødvendigheds jakobinske Feber over os . . .

Sniksnak! Solen bryder blinkende frem, snart hist, snart her. Det er ikke paa Bøsseløb den skinner; ikke paa danske Mænds Rifler, der bruges mod . . .

Fordømt Sniksnak! Spørg dernede, nordpaa, i Fredericia — spørg dernede i Syd over Isted-Hede — spørg hist, hvor Als, hvor Broagerlandet, hvor Dybbøl hæver sig — spørg ude over den graablaanende Østersø med Orlogsflaaders evige Kølvandsfurer, hvad danske Mænd bruger Rifler, Kanoner, eller blot danske Næver til — og uden at være den bitteste Stump af en «Chauvinist», kan Du selv give Dig Svaret!

Den Sorgløse kan forøvrigt hjælpe Dig paa Gled.

Dér kommer han, jævnt slingrende, med Hænderne i Lommen op ad Bakken. Han har støvet omkring i Støvregnen, uden at agte synderligt paa Regn eller Blæst. Han har kigget ind i den tillukkede Pavillon — «muligvis for

at finde en aaben Buffet.» Ja, for han har en god Appetit. Der var hverken Vært eller Værtinde derinde — thi det er længe siden, at der var Fest paa Skamlingsbanke.

Men noget skal man jo bestille; og saa har han staaet dér ved Krattet — Birketræer og Grantræer — langs Bankens østlige Rand. Der bygger en Solsort — flere Solsorter — og han har øvet sig saa længe, indtil han kunde fløjte Solsortens Vise efter:

Du spidser tidt din Tunge til
og fløjter skarpt: Vi vil, vi vil —
ja vi vil ud at slaa's nu!
Hvad slaa's I for? Kun En det véd,
og han kan sige Dig Besked:
det er den pure Trods; Du!

Slaa af paa Dit — og Du paa Dit,
og bo og byg i Huset frit,
som vi Smaafugle gør' det;
men kommer der med Vold ved Nat
en fremmed Tyv, saa tag ham fat —
lad se, om Fyren tør det!

At slaa for Rede, Hus og Hjem,
den Sag, den er saa ligefrem,
som nogen Sag kan være.
Ved Genbyrdsstrid og huslig Kiv
forgiftes kun det korte Liv —
skal sligt en Fugl Jer lære?

Vi frygter Ugle, Ræv og Kat,
aarvaagen i vort lille Krat
bestandig I os finder;
men opstaar Strid imellem os,
vi glemmer ej, at skal vi slaa's,
saa har vi ydre Fjender!

Fjærnsigten er lukket — i det mindste i videre Forstand. Det vældige Rundskue er omhængt med Ruskregnens tætte Flor — ja, sig kun: Sørgeflor! Vinden faar det vel til at bølge, men der skulde en Storm til — en stærk Storm — for at faa det væk Det omliggende Landskab — Marker, Skovbakker, Hede, Landtunger, Bælt og Hav — sænker

sig vel, som altid, i andagtsfuld Ærbødighed for det ophøjede Punkt — men Tonerne ere Skiferblaat, Graat i Graat, udviskede, hendøende Toner — man maa ane sig til, hvad der heroppe fra kan ses paa en klar Sommerdag — deriblandt de otte Sogne, som, endnu i den ellevte Time, ved den sørgelige Fred kom til Danmark . . . Og Højskamling selv ligger netop i et af disse otte Sogne. Unægteligt, man kommer til at trække Vejret paa en underlig Maade. Kun et Pennestrøg — Guderne skal vide hvilket . . . ellers havde denne Banke nu ligget under det «store tyske Rige» — lige saa sikkert som at denne Støtte endnu havde ligget knust henad Højens Grønsvær — eller var bortkørt til Gadefliser og Trappestene for de preussiske Honoratiores i Haderslev og Aabenraa!

Denne Banke! Skamlingsbanken! . . .

Thi, trods Støvregn og Blæst, trods dragende Skyer, der gerne vilde skjule baade Nord og Syd, Fortid og Fremtid, Ret og Uret for os — saa er det dog heroppe, at vi

staar; det er en af Danmarks Helligdommes Grund vi betræder.

Drag af din Sko! drag af . . .

Nej! siger den Taalmodige sindig og tager mig under Armen, førende mig ned ad den vestre Side mod Amfitheatret: vi kan blive vaade nok endda, uden at trække Sko eller Støvler af. Det skulde da være, at vi havde Galoscher! . . .

Hør, Menneske! siger jeg. Det er ikke Stedet her at lave daarlige Vittigheder paa! . . .

Men han ryster sindigt paa Hovedet, trækker lidt paa Skuldrene, nikker, og peger ned mod Jorden:

Se dog, hvor denne dejlige, fine Regn faar det friske Foraarsgrønt til at komme frem. De kan være rolig for, Højstærede; hvis Solen skinnede, og man lagde sig ned, saa kunde man høre Græsset gro!

Vi staar foran en Sten, en anden Støtte, adskilligt mindre end Obelisken deroppe, men Stadet er ogsaa lavere — omtrent i Linje og Retning med Talerstolen . . . ja det vil sige, den Talerstol, som opføres her paa de store

Fester, saaledes at den dominerer hele det omkringliggende Amfitheater — den naturlige Hulning i Banken, hvor de Tusinder, de Titusinder lytter til Høvidsmænd og Førere, til Præster og Skjalde.

Stenen er rødlig, poleret norsk Granit. Der er en Indskrift:

NICOLAI FREDERIK SEVERIN
GRUNDTVIGS
MINDE

---

4 Juli 1844 — 4 Juli 1884

SVENSKE OG NORSKE FOLKEHØJSKOLER
REJSTE DENNE STEN.

Nedenunder er indsat Thorvaldsens Broncemedaillon «Dagen».

Denne lysvaagne og aarvaagne, frisk og frejdig hensvævende Kvinde, der holder en

glad Dreng paa sin Arm — Drengen, der strør Roser, Violer, Forglemmigejer efter sig langs alle Veje, langs alle Stier. . . .

Men Solen er jo fremme. Som med ét Slag er det straalende lyst omkring os. Himlen er blaa; hvide Sommerskyer boltrer sig derhen over; Lillebæltet er blaat — og i blaa, klare Toner svæver Fyenslandet derovre. Skoven ved Bankens Fod er grøn — og opad Banken, rundt omkring fra det uendelige Landskab, mylrer det med Mennesker.

Der er ingen sorthvide Grænsepæle at skimte mod Syd.

Men overalt vajer Danebrogsfaner. Og paa det højeste Sted — dér hvor nu Sten-obelisken knejser i hele sin nøgne Slankhed — er der paa en vældig Stang hejst et sandt Kæmpedanebrog. «Dette Flag var anskaffet i København, og havde en Størrelse af 12 Alen i Længden og 6 i Bredden. Ved Solens Op-gang aabnedes Festen med Danebrogs Hejsning og med en Salut med Kanonerne, som man havde bragt paa Banken, for med disse at give

det danske Løsen og derved forkynde Festdagens Frembrud.»

Saaledes i det mindste beskriver en sønderjysk Forfatter Aabningen af den første store Sprogfest paa Skamlingsbanke. Der er altsaa den første store — og der er den efterfølgende, endnu berømmeligere, hin 4 Juli 1844 — og saaledes vedbliver de Fyrrerne igennem, medens man efterhaanden nærmer sig de store politiske og krigerske Begivenheder, der skulle sætte Kronen paa saavel Alvor som Fest.

Men for os, i dette Øjeblik, er der ingen Sondring mellem den første, den anden, den tredje osv. Thi de bæres alle af én Stemning — man kunde sige: af én Farvetone — af én højtidsklædt Maj- Juni- Julidags Grønt, Blaat, Rødt og Hvidt . . . Hurra! lad Kanonerne dundre! hejs Flag i Stang! Musik! Nationalhymner, Fædrelandssange . . . man trykker hinanden i Haanden, man falder hinanden om Halsen — ja noget nær —; der kommer Taarer i Øjnene . . . disse haarde, strenge sønderjyske Bønders Ansigtsmuskler dirrer — de genérte Købstadsfolk ler og græder paa en

Gang — og de livlige Øboere derovre fra — og Københavnerne — ja de har nu engang saa let ved at være livlige. Men her er de det dobbelt.

Og der holdes Taler!

Hvem taler?

Laurids Skau taler; han med den stærke Røst og det straalende Ansigt, han, om hvem Orla Lehmann siger: «Den stolte Riddersmand i Bondekofte, hvis hjemmefødte, mandige Stemme har lagt os Danske hinsides Kongeaaen og Bæltet det paa Hjærte, at den dansk-slesvigske Sag er hele Danmarks Sag.»

Denne Skau siger de stolte Ord:

«Slesvigernes Vaaben er ikke en Abekat, men en Løve!»

Hvem saa?

Gamle Drewsen taler. Han henvender sig til Peter Hjort Lorenzen og overrækker ham, under Forsamlingens først studsende Tavshed og saa endeløse Jubel, det berømte Sølvdrikkehorn «hamret af gode danske Markstykker». Og hvilken Inskription er herpaa? «Slesvig-Holstenerne vare saa gode at skrive den for os;

thi vi fandt i den slesvigske Stændertidende Ordene: Han vedblev at tale Dansk!»

Og saa oplæses der en Skrivelse fra Tscherning, paa Foreningen for Marksubskriptionens Vegne.

Aa jo; det er gode Navne, disse.

Her tales af de mest fremskredne Aander, de mest fremragende Mænd, som dengang, med ungdommelig eller med mandig Begejstring, løftede med paa eller bar frem den dybeste og ædleste Bevægelse, der muligvis endnu har grebet vort Folk, og hvis varige Frugter . . . saa ti dog stille med alle smaa gnavne eller klynkende Indvendinger! . . . vort Folk idag og imorgen og i en lang Fremtid vil nyde.

Her taler Grundtvig — for første Gang for 12000 Mennesker.

Grundtvig, som man havde «grint» ad saa længe.

Han er allerede tilaars nu; han har ikke skyet den lange Rejse fra København. Her staar han — som en gammel Barde — en halv mythisk Skikkelse — og dog saa lyslevende lige i Centrum af sit Folks Hjærte.

Han taler stive fem Kvarter i Træk — den længste Tale, der er holdt paa Skamlingsbanke. Nu har vi saa nemt ved at trække paa Smilebaandet og sige: han kunde muligvis have gjort det kortere! — Lad saa være! Selv betegner han siden denne Tale som «det lydelige, det fuglevingede Ord, som jeg aldrig har fundet saa let, saa flydende, saa kjækt, saa forvovent og saa lykkeligt paa mine Læber, som mellem Skamlingsbankerne.»

Man maa have hørt ham tale; og man maa have set ham. Og saa maa man tænke paa, hvor meget der skulde vækkes op, hvor naivt modtageligt Folket var — men ogsaa hvor uopdyrket.

Saa begriber man — og saa vurderer man — dette Stormvejr og denne Susen, denne evige Strøms Rislen og bratte Fald, Hop over knudret Grund og jævne Gliden — med alleden nordiske Mythologis Slagord, med Sprogets mest improviserte Mærkeligheder, med uhyre — man tilgive — «wagnersk» Genialitet —

og saa med blaa Havdunst, med Hederøg, med Skovfortætning — ja med Sandmiler, som man maa ase sig igennem.

Grundtvigs Navn staar med Rette paa Skamlingsbanken ene for sig.

Man kunde lære at elske ham her — hvis man havde hørt ham. Man lærer at beundre ham, blot ved at læse denne Tale igennem. Og det, at man kommer Talen igennem, det er et Vidnesbyrd om Ens Beundring for Banebryderen og Vismanden.

Og saa taler — naa ja, saa taler Orla Lehmann.

Men ogsaa en anden staar ene her, foruden Grundtvig. Han har selv sat sig en Mindesten, en poleret, men dog ikke af norsk Granit, ved sin mærkelige Tale: «Jeg er en Jøde, hvad vil jeg imellem Jer? . . . Megen af eders Glæde forstaar jeg maaske ikke; men eders Smærte forstaar jeg. I Smærten er jeg eders Broder. Her er min Haand. Kan den skrive for Jer, kan den slaa for Jer, saa kommanderer; det er en Broderhaand!»

Ak ja. Denne Tale kunde maaske Goldschmidt endnu i dette Herrens Aar have holdt paa Skamlingsbanken — hvis her var Fest endnu. Goldschmidt kunde endnu holde en saadan Tale — ikke blot som «Jøde», men som et troende Menneske.

Naa; saa taler Carl Ploug her — som «Skandinav» til Sønderjyderne som «Skandinaver».

Javist, javist; det klinger nu, som om der ikke var gaaet fyrre men hundred Aar. Og dog, mine unge Herrer, er dette Smil og denne Skuldertrækning for let købt. Thi havde vi været unge dengang — saa havde vi været Skandinaver. Lad os se til, hvorledes vore egne Faner ser ud om en Menneskealder. Kan hændes de ere mere mølgnavede, end denne skandinaviske Standart, der blev baaret af en Mand med en rank Ryg og med Blus paa Kinden. Lad os se os vel for, at vi ikke før Banens Maal bliver baade krogede og gustne . . .

Thi hvorlænge, hvorlænge fægter vi under Silkebannerets *Couleur de rose?*

Og saa har «Himmelbjærgspræsten», den gamle St. St. Blicher talt her, baade paa Vers og i Prosa. Og for at gaa igennem alle «Afskygninger», saa har her, paa den sidste Skamlingsbanke - Folkefest, en af Danmarks mærkeligste Adelsmænd, maaske vort Lands «Alkibiades», Baron Blixen-Finecke, talt om «den Bevægelse i Hjærtet, der griber enhver dansk Mand, naar han betræder Slesvigs Jordbund. Maatte den gode Aand, der i onde og haarde Dage var vakt her i Landet, fremdeles bevares og gennemtrænge alle Samfundsklasser, saa at ogsaa de, der hidtil fornemt havde bevæget sig paa en taabelig Statskløgts Stylter, stege ned af disse og følte sig som Medlemmer af et enigt Folk!»

Saaledes mylres der her opad Banken, saaedes vajer Faner og hvælver sig det Grønne,

medens Solen skinner derpaa. Saaledes lyttes der, saaledes tales der . . . Og Skuddene dundrer. Nu svinges Hatte og Huer. Man trykker hinanden i Haanden. Der staar Taarer i Øjnene . . .

Se, det lysner — Aandens Solblink falder
over Skarer af forskellig Alder,
vidt forskellig Dont, Natur, Forstand.
Enfolds Barn staar her ved højtbegavet:
nu gaar Bølgen over Folkehavet,
samme Løftning gennem hver en Mand.

Og det var, som Bjærgets Indre bæved,
som om Hver fra Græssets Brink blev hævet
op mod Verdner af en ukendt Pragt.
Bristed Boblen? — sank de stolte Strømme?
Naa, saa brist! I Folkehjærtets Drømme
holder Ærens Røst sin Nattevagt.

Gennem tunge Tider, gennem mørke,
som en Skare gennem Sandets Tørke,
baner Folkets Længsel sejgt sig frem;

den kan ledes ret — og ledes ilde —
men tilsidst den finder Bjærgets Kilde,
som har Udspring højt i Sandheds Hjem.

Da vi noget efter kørte dér — langt nede — hvor vi atter skulde ind mellem Vejens Hegn og Gjærder — saa vendte vi os om og kastede et Blik op imod Banken.

Det var da, som om den slanke Støtte i Afstandens Dis var blevet til en høj, en meget høj, smækker Flagstang. Og fra denne vajede et Kæmpeflag — «12 Alen i Længden og 6 i Bredden» — nej, det var meget, meget større.

Men om det var kommet fra København, det véd jeg ikke. Muligen var det anskaffet, ligesom Peter Hjort Lorenzens Drikkehorn, ved en Marksubskription hele Landet over.

Det vajede der nu — det er sikkert!

Saa kom vi tilbage til Kolding.

BLANDT DEM, DER VENTE.

Første Kapitel.

Kolding og Ruiner.

an ventede os i Kolding. Eller man ventede paa noget i det hele taget; og da vi saa kom, tog man imod os.

Men, nu alvorlig talt, kære Doktor — Prrr . . . skænk dog ikke saa sluseværksagtig af den Bourgogne! Thi vel var Turen derud til vaad — og vel er Bourgogne en ædel Drik . . . Tak, tak! et lille Glas endnu for den sorgløse Svend; han taaler det; — men fordærv mig ikke den Taalmodige, hører De! Hvor er den Sørgmodige? Under Bordet! Bravo. De er den mest mageløse Doktor i hele — lad mig sige

Kristenheden. Det skal De faa paa Prent. Og lad os saa drikke Dus . . .!

Som man ser: jeg skjuler intet. Kun maa jeg endnu tilføje den oplysende Bemærkning, at jeg ikke — at vi mener jeg — ikke havde én Doktor, men en hel Suite Doktores og Læger — kvindelige med — til at oplive, styrke, forædle, forbedre vore paa den lange Hjemrejse sjunkne Livsaander.

Hvilke elskværdige Mennesker! Jeg havde ikke tænkt, at der kunde bo saa mange sammen paa saa snevert et Territorium — uden endda at lægge hinanden særlige Hindringer i Vejen. Man omgikkes hinanden: Højre, Venstre, Mellemparti — ja for her var Mellemparti. Bourgognen gjorde maaske sit — og saa Tilstedeværelsen af de fire Rejsefæller. Men selv om disse Mellemled ikke havde været, saa vilde dog Elskværdigheden være der. Her i denne By — tænkte jeg mig — vilde Du kunne holde Stand en lang Tid. Og saa var det, at jeg en Aften skrev denne Vise.

Min Frue, hvorfor sitrer vel
den skønne Mund, den fine Kind,
og hvorfor gaar der Skygger vel
saa tidt igennem Deres Sind?
De véd det ej; De svarer blot,
at, som De har det, er det godt —
kun ønsked De, at kunne
dø for en ædel Sag!

Ak, først maa vi dog leve vel,
betænk den Ting, min Frue god;
til Livet fordres, mærk det vel,
det daglige, det største Mod.
Har vi som Pligtens svorne Ven
hvert Aar lagt Dag til Time hen,
saa vil vi paa vor sidste
dø for en ædel Sag!

Min Frue, De har Fantasi,
som næres vil af Fantasi,
der vaander sig dér indeni
en krank, urolig Melodi.

Sligt har vor Tid, af Alting ked,
— tro mig — paa sin Samvittighed;
bekæmp vor Tid, min Frue:
lev for en ædel Sag!

De studser; og det fine Blod
bag Hudens Hylster røber sig:
«Jeg mener dog, vor Tid er god,
jeg, som dens «Værker» køber mig,
ja køber Deres egne med
og kan citere Sted paa Sted,
der viser, hvad De mener
om Tidens ædle Sag!»

Min Frue, hvorfor rippe vel
bestandig op i gammel Strid?
Jeg har paa Forhaand tabt — javel —
som Barn og Ætling af vor Tid!
men der kan fra et «daarligt» Hjem
ved Livets Tugt gaa Spirer frem,
som stræber, selv i Skyggen,
mod Lysets ædle Sag!

Spørger man mig imidlertid, i hvilken særlig Anledning denne Vise fremkom — saa maa jeg blive Svaret skyldig.

Der var nærmest en Række af Anledninger — efterhaanden som det almindelige Elskværdighedsindtryk ... vi er jo alle Mennesker ... gav Plads for en vis Lydhørhed, en vis Følsomhed, maaske endog en vis fin Følsomhed overfor dette: hvad man ventede paa?

Det er høfligst at begynde med Damerne — uanset denne om sig gribende Bevægelse imod det «dumme Galanteri». Vor Tid er Æraen for Foreninger; — hvad den Enkelte bestemmer sig til, det har ikke længer nogen Kurs — vi skal absolut ind i en Forening: for Ligbrænding, for Dyrenes Beskyttelse, for Menneskenes Beskyttelse imod Prostitution, for den ædle Hesteavl o. s. fr. Hvorfor ikke stifte en Forening «imod Galanteriet»? Jeg for min Part mener nu ikke, at vor fortræffelige lille Nation i den Henseende har saa stor en Skavank ... men det blev jo dog altid én «Forening» mere at indregistrere.

Altsaa — Damerne.

De var kønne, de var elskværdige, de var gode Husmødre — paa den Maade, at den ene kun tænkte paa alt det Gode, hun vilde gøre sin Mand — og saa tænkte paa Barnet; og den anden ikke vidste alt det Gode, hun vilde gøre Børnene — og saa endda havde Omhyggelighed for Mand og Hus tilovers. Selvfølgelig maatte der ogsaa tænkes paa det Ydre — ligesom vi tænker paa vore Frakker og Benklæder, naar vi da ikke ere Hyklere. Og en Kvinde anlægger et nyt Overstykke først og fremmest for at tage sig ud i sin Mands, i sin Forlovedes — eller i Mangel deraf i sine Veninders Øjne. At hun ogsaa, et lille Øjeblik bare, tænker paa at overgaa sine Veninder, overstraale dem i sin Mands eller Forlovedes Øjne . . . naa ja, det er atter os det gælder. Og vi skulde slet ikke tale med derom, vi som føler vor Ærgerrighed ægget ved en god Vens stadselige Overfrakke — uden at hverken vor Kones eller Kærestes Billed svæver os for Øjet. Vi ere slettere end mange Koner og Kærester! det er nu min uforgribelige Mening om os Mandfolk.

Gik man nu udenom, ind bagved, disse mere elementære gode Egenskaber, og gav man sig til at søge efter dette «hvad» hos de elskværdige Damer, hos vore Værtinder, vore kvindelige Læger — ja saa fandt man hos den ene et Naturbarns lykkelige Sind — saa længe ingen Skygge tilfældigvis krydsede den solbeskinnede Vej. Og disse Skygger kan jo komme, enten ved at man fordrer for meget, og ikke selv har tilstrækkeligt at byde paa — eller ved en huslig Sorg, en Ulykke, Tab af Skønhed overfor Manden, eller Mandens Tab af Formue, af Stilling, overfor Konen. Det «lykkelige Naturbarn», alene som saadant, er ikke assureret.

Eller man var intet Naturbarn; man havde udviklet sig, gaaet i Skole, modtaget selvstændige Indtryk, som man omsatte i Ræsonnement — og dog kunde man ikke tilræsonnere sig Afgørelsen af, hvad det da var, man ventede paa. Aa, sikken et Kaos i en saadan fortræffelig lille Kones Hoved og Hjærte. Halvt gaar hun op i Mandens Gærning — halvt bliver hun siddende i sin egen. Den

første forekommer hende større end den er; den sidste ikke stor nok — og hun bliver ved at flytte Faktorernes Stilling om, uden at Facit vil komme. Hvis hun kunde flyve ɔ: hvis hun evnede at bæres ene og alene af sit sikre, aldrig misvisende kvindelige Instinkt, der lever i Kærlighed, aander i U-Selviskhedens rene Luft . . . men det gaar hende som Digesvalen — den har saa forskrækkelig svært ved at hæve sig fra Jorden. Var den først oppe i Luften — ja saa fløj den!

Saa slaar hun sig sammen med sin Veninde Naturbarnet. Og de drøfter Tingene sammen, de spaserer sammen, de holder Strikkeøvelser sammen — det vil sige: de læser sammen. Baade de Bøger, der ere skrevne, for dermed at gøre noget godt, og de Bøger, der ikke ere skrevne med noget bestemt positivt for Øje — de rent kunstneriske, som man kalder dem . . .

Det løber sammen for dem. Jo mere de læser, jo mere løber det sammen. Kan monstro Kvinder, saadan almindelige normale, i det hele taget indøves i den mærkelige Svømme-

kunst, hvorved man skal lære at klare sig i Relativiteternes uhyre Hvirvler?

Dette er et aabent Spørgsmaal.

Og endelig bliver de enige om, at de vil lade Afgørelsen staa hen til Mændene. Thi de maa da vide, hvad det er man venter paa!

Altsaa — Mændene.

Tag dem ikke om Morgnen, naar de ere gnavne; heller ikke om Morgnen, naar de ere altfor friske, opsatte paa Arbejdet, der skal give Spænstighed, fornyet Mod, fornyet Selvtillid. Ikke naar de ere trætte ved Middagstid, den huslige Arnes Middag vel at mærke. Ikke ved Cigaren og Kaffen, naar de døser, ventende paa at gaa til Arbejdet igen. Men tag dem heller ikke om Aftnen, naar de kommer hjem og giver sig til at lege med Børnene; thi saa er der noget godt, naivt — man kunde vove Ordet «uskyldigt» ved dem, og de giver Fanden i al Filosoferen over hvad de selv venter paa, respektive hvad deres Koner skulle vente paa!

Nej, der er Bourgognen! Min Ven Doktorens mørkerøde, læskende, granatfunklende Livselixir.

Liflige Du, der aabner Sindene og lader os snakke over os. Stolte Du, der giver os Ild i Blikket, Styrke i Aarerne til at tumle med alle Relativiteters store Kugler og Vægtlodder. Stærke Du, der tvinger os i Knæ og lader os bekende vor Afmagt. Despot, som kaster os hen i en Krog og lader os fælde Taarer over det «Fangebur med mange Huller og Aflukker», som denne Verden — ifølge den tungsindige Hamlet — nu skal være bleven!

Der straaler Lys, der funkler Vin i Glassene; Øjnene tindrer, Blus paa Kinder, Hjærtet aabent, Munden aaben . . . kom nu, mine Værter, mine Venner, mine Læger! vi ville have os en Passiar!

Og nu altsaa Du, absolute Venstremand! Véd Du, hvad jeg ikke kan begribe: Du er en saa agtet Borger i denne By, som nogen kan være; en jævnt velstaaende Mand, der passer sin Stilling, sin Bedrift, som alle maatte ønske at passe deres. Og Du er en udmærket Ægtefælle, en kærlig Fa'r til flinke Drenge og Piger.

Kan være, at dit Helbred er blevet lidt skrøbeligt . . . hvor længe er i det hele taget nogen af os stærk i den Forstand? . . . men dit Sind er lyst og frejdigt anlagt; Du er et religiøst Gemyt, og jeg kan vel kalde Dig en god Kristen. Din Forstand er hævet endda et Stykke over Jævnmaalet; Du holder en god Tale, og Du arbejder stadig paa din Selvbelæring — paa at øge din Indsigt, saa vel som din Formue!

Véd Du, hvad jeg ikke forstaar: at Du med disse gode Kort paa Haanden stadig grublende, tærende paa dit Sind og dit Legeme, borer og borer Dig ind i dette altfor kombinerede Spil, som hedder Politiken? Jeg nævner blot her i Forbigaaende — hvad Du maaske ikke véd — at selv Frankrigs mest ansete moderne Forfattere, der dog skal være saa særlig fremskredne, meget realistiske, lidet sentimentale, u-romantiske Aander — at selv disse Mænd har faaet nok: — de har Gang efter Gang i de mest utvetydige Udtryk, i Kunstens Navn, i Livets Navn, til syvende og sidst i Sandhedens Navn, brudt Staven over denne forfærdelige «Politik», der synes at skulle

hærge vort oplyste Sekulum med ikke mindre Haardnakkethed, end Pesten hærgede den mørke Middelalder: den irriterer og den sløver, den gør gold, idet den synes at gøre frugtbar, den fordummer og forstopper, den hidser Ven mod Ven, den lægger Familjer øde, omstyrter Arnens Guder, trænger sig med sin Lugt af Gadestøv ind i Templer, ind i uskyldig Glædes Fest, ind i den Enkeltes stille Forhold til det Højeste; den afsætter saa omtrentlig Vorherre — og sætter i hans Sted en halv Million skrigende, larmende, kritiserende, reporterende, intrigerende og kujonerende Tidsskrifter, Blade, Magasiner, Arsenaler for «Partiernes» og «Partiførernes» Ærgerrighed, Forhaabninger, Frygt for hinanden, Tillid til . . . o ve, o ve — Abonnenterne, Vælgerne, «Folket».

Min Ven, min kære Ven! Rundt omkring, fra din Hustru, fra dine Børn, fra Borgerne i din By, fra din Bedrift, fra Naturen, som vinker Dig for at hviske Dig sine evige, søde Hemmeligheder i Øret, fra dit hele Lands aandelige Velfærd, som ogsaa i Dig ser en Forkæmper . . . rundt omkring fra har man Bud efter

Dig, efter din gode Forstand, dit kærlige Hjærte, dit redelige Sindelag, det bløde, smukke «Danske» i Dig . . . .
men du borer og borer Dig ind i Forestillingen om denne **Uret,** som igennem din Sag, dit Parti ɔ: igennem dine Blade, fornylig er overgaaet Dig!

Som om Du ikke vidste, at intet politisk Parti ligger inde med den absolute Ret, den absolute Sandhed . . . ellers var det Pokkers nemt. Som om ikke denne Ret og denne Sandhed — gennem de konstitutionelle Landes Maskineri — den ene Dag skubbes lidt over til Højre, den næste Dag til Venstre. Som om selve Teknikerne ved Maskineriet kunde sætte Fingren ved Maalet for Vægtstangens Udslag og sige: paa dette Punkt indtræffer d e t, at man sætter Livet ind!

O Ven, dyrebare Ven! Vort Lands «Livssag» ligger ikke dér. Den ligger, Guderne være lovet, i en højere Sfære, hvor ikke Osen og Dampen fra Maskinen naaer hen.

Men Du véd det selv! Dette er ikke «Livssagen». Du er ironisk, selvironisk. Nu, da

8*

Bourgognen har virket, nu da Du nylig med Krig i Blikket har talt om «Revolutionens Eventualitet», — ja nu kan Du dog ikke dy' Dig. Det er ikke dette, Du venter. Du har for meget af dette Danske i Dig, som man ikke véd, om man skal kalde ondt eller godt. Du, en saa energisk Venstremand, et saa paalideligt Oppositionsmedlem, Du ironiserer over baade «Førere» og «Revolution». «Sidste Gang» — siger Du — «da hed det derovre paa Sjælland: nej dette taaler Vendelboerne ikke. Men de taalte det. Nu siger man i Nørrejylland: lad Københavnerne gaa i Spidsen. Ja, se om de gør det! Nej, det er s'gu skidt det hele. Og vor Mo'r derhjemme faar maaske Lov til at beholde det sidste Ord, naar hun siger: «Fatter; lad de andre om det! Du er en god Mand, og en dygtig Mand, og en kærlig Fader. Du har nok at tage Vare paa!»

Se nu paa din Ven dér ved Siden af Dig. Ogsaa absolut Venstre. Hele Dagen har han skrevet krigeriske Artikler — og han har været overbevist om sin Indignations Ret saavel som

om dens Rækkevidde. Han er en brav, en ærlig Stridsmand, godt anskrevet i Byen — endog blandt politiske Modstandere. Enhver honnet Karakter er altid sikker .paa Respekt. Ogsaa paa ham virker den fyldige, søde, læskende Vin.

Taler han om Krig? Han gør Pokker, gør han. Han har et Ideal, som ligger saa fjærnt fra en Valplads, som muligt: Vil man bare give mig et lille Hus ved en lille Havn, hvor der er Anløbssted for en Dæksbaad, som jeg selv kan sejle med — en lille Bænk i en lille Have, hvor jeg kan se min lille Kone sidde med den Lille paa Skødet, naar jeg kommer sejlende . . . saa maa de for mig slaa's eller forlige sig. For det er dog noget «Klisteri» alligevel, det hele!

Og nu rejser Mellempartiet sig og taler. Det var ikke den Tale, jeg havde ventet. Højere op, højere op, Mand! op paa en Højskamling; dér ligger noget af en «Midte» — efter det Kompas kan man styre Kursen «imellem Skærene». Men det, Du bringer til

Torvs, er jo kun det parlamentariske Langhalm. Tak! deraf tærskes ingen flere Kærner . . .

Hvorpaa Mellempartiet ser til højre og til venstre, smiler, nikker, ler, sætter sig, drikker Glas med hele Bordet — og synker overvældet tilbage mod Stoleryggen.

Saa rejser Højre sig. Rund, trivelig, Godmodigheden og Sundheden selv; tilfreds med Alt . . . Naturligvis! sagde Venstremanden: De har jo vundet Sejer! . . . Ingen Afbrydelser! Jeg mener, mine Herrer, at jeg er tilfreds med de Goder, Livet og Vorherre har skænket mig. Jeg har foretaget Rejser, først paa min Forretning, saa paa egen Regning. Jeg har set, at vi, sammenlignet med Udlandet, har det godt herhjemme — hvorfor da sætte det Gode paa Spil? Jeg erkender, at for mig har Kongenavnet en Betryggelse — som det har for en engelsk Borger . . .

Ja, en Tory! raaber Venstremanden.

Eller en Whig! fortsætter Højre. Derom enes de . . .

Men ikke de Radikale; og de ere de talentfuldeste! siger Venstre.

Jeg har slet ikke denne Ærbødighed — fortsætter Højre — for Talentet blot og bart som Talent — navnlig politisk. Dersom det kunde sikre et Lands Velfærd, udadtil og indadtil, saa burde vi naturligt vælge det største Talent til Konge eller Præsident. Men for det første forelaa da et «Valg» — og jeg har i Amerika faaet mindre Smag derfor, end jeg allerede havde herhjemme; og for det andet er «Talenterne» farlige i en stor Stat, forsaavidt som større Forhold opægger til større Forfængelighed, og fuldt saa farlige i en lille Stat — hvad vi turde have sét Eksempel paa hos os. Jeg tror, at vi Danske, saaledes som vi nu ere, foreløbig er bedst tjente med, at den øverste Ledelse ligger i saa faste Hænder, som muligt. Vi maa komme til Besindighed i Brugen af vor Forfatning — thi styrter en stor social Revolutions Bølge derudefra pludselig ind over vort Land — da véd vi, at vor nuværende Opposition vilde gaa i tre, fire Stykker, eller flere — og hvem skulde da lede os i Havn? . . . med mindre De foretrækker, m. H., at

vi straks skal dele os i et Utal af smaa Sogne-Republiker . . .?

Det er den pure Bornerthed! raaber Venstre.

Jeg véd det! siger Højre smilende. Jeg er bornert, jeg vil være bornert. I «Bornertheden» søger jeg min øjeblikkelige Styrke. Og hvad Fremtiden angaar . . .

Aa hvad — Deres Fremtid? raaber Venstre hidsig.

Naa men — Deres da? svarer Højre skarpt.

Hør nu! raaber Værten — kan vi egentlig sidde her og tale om vor Fremtid? Er der ikke denne Tvivl i alle vore Hjærter — griber vi ikke famlende omkring i Luften — har ikke det sidste Stød, den sidste ulykkelige Krig, været os for stærkt — er ikke derved vore dybeste Kilder blevet plumrede? Se hen til Politiken — til Literaturen — til vort rent borgerlige Omgangsliv. Overalt Bundfældning! Vore Bøger, vore Blade, vore offentlige og private Diskussioner bringer dette Uklare, det Grumsede op hver Morgen. Henad Aften

sætter det sig lidt — for atter at præsentere sig som Bundfældning næste Dag!

Der er kommet noget galt, noget forkert ind i os!

Tiden før 48 var vor Barndoms, vor Uskyldighedstilstand. Den kan jo ogsaa være streng — men den er fuld af søde Haab og lykkelige Drømme. Omkring 50 var vi Ynglinge, der kæmpede og sejrede. Som Mænd faldt vi paa Dybbøl i 64. Og nu gaar vi omkring med en Pukkel paa Nakken, slæbende paa den indre Politiks uhyre Risknippe.

Højre, Venstre — Tyskere, Svenskere! Tratratratra!

Gaa vi i Barndom? Sniksnak! vi spørger ikke. Kom, Bourgogne! Lad din purpurmørke Strøm minde os om det Blod, vi engang har haft i vore Aarer. Lad vore Forhaabninger og vore Sorger glide blidt gyngende ned ad dine perlende Vover — indtil vi hos Dig finder det Mod, som os selv fattes. Du er for ædel til at skuffe os. Vi er et lykkeligt Folk — vi faar ikke engang Hovedpine imorgen!

Jeg laa lidt længe opad næste Dags Formiddag. Dette er Dagbogsblade, og jeg fører dem ærligt. Jeg havde drømt saa besynderligt — formodenlig først hen ad Morgenstunden, hvor man i Reglen plejer at drømme de forunderligste Ting.

Jeg gik op til Koldinghus' Ruiner. Jeg tror, jeg vilde se at finde en Sang deroppe, som jeg kunde bruge ved næste Møde med Bourgogne-Mændene. Men jeg kunde ingen finde — muligvis fordi der alt er skrevet én god Sang deroppe:

Graaskæggede, vejrbidte Grænsevagt
i din sønderrevne Kavaj!

Som jeg gik imellem de vældige Mure, der stirrede paa mig ud igennem Vinduers og Portes tomme Øjenhulinger — som jeg saaledes gik, fik jeg Lyst til at besøge Skipper Klement i hans Kælderlejlighed. Jeg kunde dog have Interesse af at se, hvorledes saadan en Bondefører for Vendelboerne tog sig ud — dengang da der var «Slag i'en», nemlig i Riffelbevægelsen. Men han var ikke hjemme. En tyk gammel

Edderkop gav sig til at spinde mig en Ende om Skipperen, ifølge hvilken det fremgik, at han for længe siden var lagt paa Stejle og Hjul i Viborg.

Da jeg kom op igen i Slotsgaarden, forekom det mig, at Murene begyndte at skyde sig tilbage, længere og længere tilbage, saaledes at jeg dog stadig saa' det sprængte Kæmpetaarn — med den ene standhaftige Stensoldat paa — i fjærn Afstand.

Det var et stort Rum dette. Et helt lille Land kunde ligge mellem Murene. Og nu begyndte det at brænde rundt omkring mig. Flammerne slikkede ud igennem Vinduerne, og det ulmede rødligt i alle Portaabninger. Det var alligevel en løjerlig, langsom — ligesom tærende Ildebrand. Ingen høje Raab, ingen Fald af Bjælker, eller Knitren af Luer — Alt saa jævnt, saa sindigt fremadskridende.

Nogen overhængende Fare følte jeg slet ikke; jeg var blot i Almindelighed uhyggeligalvorlig berørt, som man er det ved saadanne Lejligheder — endog i Drømme.

Saa gik jeg op ad en Vindeltrappe. Jeg

vandrede fra Gemak til Gemak, fra det ene øde Rum til det andet. Samme Stilhed — uhyggeligt — den fjærnere, stundom nærmere Lyd af noget, der brændte paa den omtalte sindige, tærende Maade.

Endelig stod der da en Mand henne ved en af Vinduesfordybningerne. Selv var han fordybet i Tanker, med Armene korsslagne over Brystet, den højre Arms hvide, kødfulde Haand op foran Munden; jeg tror — men jeg tør ikke sværge derpaa — at han tyggede paa den lange Fingers Negl.

Er Du Bernadotte, Prinsen af Pontecorvo, som man har villet brænde inde her? spurgte jeg med den Frimodighed, som man ofte har i Drømme.

Han løftede Hovedet; et ædelt, blegt, sørgmodigt Ansigt . . . Trækkene husker jeg desværre ikke, men det forekom mig, at de mindede om en hel Række bekendte Ansigter: Konger, Statsmænd, Bondemænd, Kunstnere, lidt af mig selv, og lidt af Dig, min Læser — forudsat at vi kender lidt til os selv.

Han rystede paa Hovedet.

Ja for Du er da vel ikke «Kæmpen» deroppe fra Taarnet? — spurgte jeg.

Se paa mig! sagde han.

Jeg saa' paa ham. Han var iført den Dragt, som vi alle kender fra Scenen — Prins Hamlets Dragt, den mørke, med den snevre Vams, den sorte Kappe, Barretten — Ligbærerdragten kort sagt.

Men idet jeg saa' paa ham, forekom det mig . . . det gaar jo saa forvirret til i Drømme — at paa samme Tid var Snittet i Dragten langt, langt ældre — og saa var han igen helt moderne. Ja saa! sagde jeg. For jeg syntes dog, at noget skulde jeg sige — og samtidig følte jeg, at det var svært at komme op med en Replik imod ham dér.

Der er noget Fordærvet i Danmarks Rige! sagde han. Og dermed gik han forbi mig, og langsomt, langsomt gennem de uendelige Rækker af Gemakker og Rum — indtil han var helt borte.

Jeg har hørt dette «something rotten» paa — ja snart paa de fleste evropæiske, nogenlunde anstændige, Tungemaal. Men jeg glem-

mer aldrig den Betoning, som han lagde deri. Gudskelov, at jeg ikke er Skuespiller: jeg vilde da aldrig vove at gengive en shakspearsk Replik efter dette Møde.

Det kom saa blidt, saa sørgmodigt, som hos et sygt klogt, intelligent Barn, der rører os lige saa meget ved Blik, som ved Stemme. Og saa var Stemmen dog en tungsindig Mands. Der var endog lidt Bitterhed deri — en anklagende Braad, selvanklagende — og saa med Henvisningen til alle disse øde Rum, der brændte, langsomt, et for et, uden Raab, Fald, Jesus, hjælp mig! . . . langsomt forkullede, som en Brand, hvis Gnister leger «Børn, der gaar af Skole» . . .

Jeg rejste mig op i Sengen og ringede paa Hotellets Karl: Skaf mig Frokost? Er der Breve? — Send mig Aviserne op — allesammen! Send mig op hvemsomhelst, der vil tale med mig . . . Lad mig bare faa Nogen at tale med!

Der er en Herre nede, som vil tale med Herren! sagde Karlen.

Op med ham!

Andet Kapitel.

Paa en nordslesvigsk Gaard.

Fædrelandet kan undvære enhver af os; men ingen af os kan undvære Fædrelandet. Ve den, som mener, at han kan det, og dobbelt Ve den, som mener, at han intet Fædreland har. — Udenfor Nationaliteten er der hverken Kunst, Sandhed eller Liv; der er ingenting, slet ingenting.

Turgénjew.

(senest citeret af Forfatteren Karl Hede: «Højskamling eller Skamlingsbankes Historie».)

Ind i min Stue kom en Mand, som ... Dog nej, jeg glemmer: de Tre var der i Forvejen. De havde taget Plads hver paa sin Stol, hver i den for ham ejendommelige Stilling; den Sørgmodige syntes at have lidt Hovedpine; de ventede aabenbart, at jeg skulde staa op.

Den Fremmede kom ind, rystede den Sorgløses Haand, nikkede som en god Ven til den

Taalmodige — gav den Sørgmodige to smaa Fingre, vendte sig saa til mig.

De Herrer kender hinanden? — spurgte jeg.

Den Fremmede lo. Derpaa nævnede han sit Navn — et Navn med god Klang baade paa denne og hin Side «Grænsen». Han var kommen dernedefra herop Nord paa i et Ærind; da han tilfældigvis hørte, at jeg var her, vilde han hilse paa mig og takke for sidst.

For sidst ...? spurgte jeg lidt usikker.

Javel! Vi havde Dem iblandt os paa Vesterhavsturen — om De end var langt borte «over alle Bjærge». Aa, det var en prægtig Tur! — og saa Pigebørnenes! udmærket, udmærket. De kan tro: det liver op i Kluderne der sønderpaa hos os!

De Tre anbefalede sig og gik. Han blev.

Den Fremmede blev hos mig hele Formiddagen, højt op ad Dagen. Han talte næsten hele Tiden. Jeg bad ham undskylde, at jeg var lidt indisponeret. Han lo blot og talte videre, skildrede, udmalede, refererede, gendrev Argumenter, som jeg ikke bragte frem, men som han havde hørt, at andre undertiden kunde

komme frem med. Han var inde i alle «Spørgsmaalene», ligesom en Stabsofficer fuldstændig er inde i sit Terræn — i Fyrrernes og Halvtredsernes. Han kunde tale om Sejrene; han kendte Krigen. Han undlod ikke at tale om Tabet, om 64 — om hvad der fulgte efter. Han kendte Krigen; han selv sad midt deri — den lange, den sejge, den utrættelige Krig. Han selv og hans hele Slægt var blandt Slesvigs bedste Patrioter — men hans Patriotisme var ikke tung, sentimental, vingeskudt. Som han sad dér paa Stolen, ivrig gestikulerende, med de klare graa Øjne, ligesom en Maages, fæstende sig livligt, skarpt paa Personer, Situationer i hans Hukommelse — eller som han gik dér hen ad Gulvet med ungdommelige, spænstige Skridt, trods de to Menneskealdre, han vel omtrent havde paa Bagen — saa bragte han en Friskhed, en Strøm af den rette, sande Ungdoms Ukuelighed, Sorgløshed parret med Kløgt og Foretagelsesaand, ind i min Stue.

Og dog var han ikke uden Mærker af Alderen, og heller ikke uden Mærker af Livsoplevelser; private Sorger og offentlige havde

haft deres Tag i ham. Han fortalte aabent og uden Krusedoller, naar jeg spurgte; og naar jeg ikke spurgte, kom der tidt en Antydning, som gav Lys over et rigtbevæget Liv — saaledes som det fortrinsvis kan føres i et Grænseland.

Sig mig, har De aldrig saadan . . . denne Følelse af at blive svag, blive træt — jeg mener i Haabet, Troen . . .? spurgte jeg lidt tøvende.

Han saa' paa mig. Han havde aabenbart slet ikke forstaaet mit Spørgsmaal. Det forefaldt ikke i hans Praksis. Saa gik han videre.

Han havde bragt det virkelige Foraars Jord-Duft, den virkelige Dags Lys, Glans, festlige Glæde, en Glæde, som godt kan indeholde megen Alvor, ind i min Stue. Kunde jeg maaske behøve det?

Slank og rank, og dog fasttømret, saa' denne Mand ud, som om han hvert Øjeblik kunde trække sin Køllert paa, Stormhuen ned i Panden, Hellebarden i den solbrændte, fregnede Haand — og saa ud paa Gaden, paa

Torvet, hvor Standarten er rejst: Vi vil prøve det en Gang endnu!

Eller nej — det var ikke det middelalderligt Drabelige, der var over ham. Noget fra en senere Tid . . . noget, der ligesom hans Stemme havde Trompetklang i sig. Jeg læner mig tilbage og lader denne Stemme klinge for mig, saa frisk, saa tillidsvækkende — med saa godt Humør, saa stort Haab. Og jeg faar en ganske ungdommelig, helt barnlig-fornøjelig Forestilling over mig: En grøn Eng — en rigtig græsgrøn, saftig Eng, struttende fuld af gule Fandens-Mælkebøtter. Solen skinner derned paa fra hvide, glinsende Skyer. Husarer kommer ridende — blaa Husarer — den røde Dolman slingrer ud over den ene Arm — i den anden Haand den blanke Klinge. Hvide Heste og brune — en lille Standart, næsten som det kunde være Børns Legetøjsfane. Men det er det ikke; det er danske Husarer.

Og Trompeterne sætter Hornene for Munden. Metallet glimrer i Solen. Saa gaar det fremad, saa statelig, som var det til Manøvre. Men det er til Krig.

Hopla! Du raske Ganger;
Tøjet er pudset og Klingen er blank:
det er de danske Husarer,
hver Karl i Sadlen saa rank.

Hver Karl en Del af det Hele,
lydig mod Fanen og «Ka'l for sin Hatt»:
det er de danske Husarer,
med Tysken de leger Tagfat.

Kan være, de bider i Græsset,
thi Fjenden derovre har fylket sig tæt:
det er de danske Husarer,
de fægter for Ære og Ret.

De funklende Klinger i Næven;
Fanen i Spidsen, og Rækkerne frem!
Det er de danske Husarer —
af dem kom kun Hestene hjem.

Nej dog; slet saa «militærisk» ser han ikke ud. Vel er han kendelig en god Rytter; og uden at jeg forresten i dette Øjeblik véd noget om, hvor hans «Gaard» ligger, saa røber han

Landmanden baade ved sin Tale og i sin Gang. Men naar jeg saa ser ret nøje paa ham: paa dette i saa særlig Grad intelligente, solbrændte Ansigt, med den tætklippede graa Bakkenbart — fy, et slemt gebrokkent Ord, men Kindskæg antyder alligevel lidt mere, lidt rigeligere . . . naar jeg ser paa Smilet om den overordentlig viljestærke Mund, og paa Skælmen i det Øje, der trods nok saa meget Skælmeri taler om bestandig Agtpaagivenhed, bestandigt «Udkig» — — hej, ja nu véd jeg, hvad det er han minder om.

Det er om en Dampskibsfører.

Saadan en Kaptejn, i privat Ansættelse, paa et af de store Skibe, der befordrer mange Passagerer fra Havn til Havn — store Vejlængder, ofte drøje Ture, lange Rejser, men stadig naaes dog den samme Havn. I godt Vejr, og naar Farvandet er rent, saa bevæger Kaptejnen sig muntert spøgende omkring paa Dækket, eller under Dækket, mellem alle Passagererne, baade første og sidste Klasses. Omgængelig, en lille Vits paa rede Haand, en lille Fortælling — ofte med en ganske fin

Pointe i — hjælpsom, trøstende — navnlig Damerne — ja han er udmærket, denne Kaptejn, og det er intet Under, at Passagererne helst vil fare med ham. Men ogsaa Folkene' Mandskabet ombord, vil gærne være under hans Kommando. Han er god mod sine Undergivne, men bestemt.

Saa snart Farvandet bliver urent; eller naar det trækker op til et og andet — saa er han oppe paa «Broen» over Maskinen. Saa er der ikke noget, der hedder Tæpper omkring Damernes smaa Fødder, Portvin til en bleg Skønhed — eller Bouillon til en stakkels gammel Kone. I Oljekavaj, med Kasketten klemt om Panden, den dobbelte Kikkert fast i den ene Haand, den anden Haand stadig klar til at «telegrafere» — saaledes staar han deroppe, med Blikket forud eller langs Skibssiderne, Ryggen til Passagererne — forsaavidt der endnu er nogle agter paa Dækket. Og hans Stemme lyder, kraftig, kort, gennemtrængende. Gud naade den Mand, der nu ikke er paa sin Plads, ikke gør sin Pligt!

Og nu . . .

Lad Søen kun søle ind over Dæk,
lad Skibet stønne og knage;
dér staar Kaptejnen de Døgn itræk,
Sydvestens Rem under Hage;
han staar for Styret, paa Broen stot,
med Kikkerten klemt i Næven —
aldrig har Øjet en Fare mødt,
som Hjærtet undveg med Bæven.

Han kender sig selv, sit Skib, sin Dont,
han véd, hvad Skuden kan taale;
hvad saa? om en Passager faar Ondt,
et Barn begynder at skraale!
Præcist i Maskinen Stemplerne slaar —
lad Røgen i Røret saa hvæse;
paa Broen deroppe Kaptejnen staar,
mod Vinden den vejrende Næse.

Det er, som han lugted mod Landet sig frem
igennem Havrøg og Taage;
han «logger» sin Fart og han blinker sig hjem
med Øjnenes saltsprængte Laage.

Saa stiger en Passager til ham op
og nikker: Vi naaede dog Landet!
Kaptejnen ler i sin Kaffekop:
For Pokker, har han tænkt andet? —

Og denne Mand, denne «Kaptejn» siger nu til mig:

Hør, hvor skal De hen herfra? —

Jeg skal sydpaa, langt sydpaa, ned til Bjærgene, hvor der er ren, frisk Luft, naive Mennesker, ingen Politik . . .!

Altsaa over Grænsen? . . . afbryder han mig. Vi følges. Jeg er Enkemand, kan kun byde Dem et Asyl derefter; men jeg telegraferer til min Broder — og mine to Broderdøtre dernede. Gaarden ligger tæt ved Banen. Det er ingen synderlig Afvej for Dem — og De vil være velkommen!

Top! her er min Haand!

Om en Time altsaa! . . .

Jamen; mine tre Følgesvende —? Jeg skulde dog ha' givet dem et Vink! . . . Vi rejser sammen!

Aa; hos os kan De godt være dem foruden!

Saa var vi over Grænsen, paa den anden Side «Pælene», paa den gamle Gaard, Slægtens Stamgaard, i det Nordslesvigske.

Modtagelsen? Som om jeg var en længe savnet Ven . . . nej Snak, det er ikke korrekt, og det lyder tilmed bogligt, skruet. Som om jeg var en gammel Bekendt, der igaar var taget bort, og hvem man havde en uskrømtet Glæde af idag at se igen. Det er i hvert Fald bedre — men det beskriver alligevel intet af Jævnheden, den overordentlige Ligefremhed, hvormed Huset kom mig i Møde. Det var en «født» Ligefremhed; noget adeligt var der herved, som — som . . . nu er det galt igen. Det var den «Adel», som sandsynligvis har udmærket den oprindelige, gamle danske Adel, før Hof-Intriganterne, Parvenuerne, Jakob von Thybo'erne, Lykkeridderne, de forsultne tyske Slughalse . . . saa, nu bliver det historisk. Nej, jeg vil beholde den gamle danske Adel — førend dens egen Hovenhed bragte den til Fald og i Forfald — med dens ubetinget gode nationale Sider: u-pietistisk Gudsfrygt, uskrømtet

Gæstfrihed grundet paa jævn Velstand, levende Fædrelandskærlighed, der viste sin Tro af sine Gerninger, en Oplysning, der holdt Skridt med Tidens ikke abnorme Fordringer og som hverken blev pedantisk eller aandrig («Aandrighed fordærver Hjærtet» siger Aandrighedsfabrikanten Sardou) . . .

Ak nej; hvor kommer jeg hen med min Beskrivelse!

Der er ingen Beskrivelse mulig — af den Art. Det ligger simpelthen over vore Udtryksmidlers Evne. Vi savner de skrevne Ord, eller rettere de Ord, som skulle skrives. «Stilen» er endnu ikke kommet dertil, hvor den engang maa komme: at vi kaster vore Tanker ned just saaledes som de gryer sig frem, sukker sig frem, plumper, dumper, stammer, ler, græder, jubler sig frem — og saa tvinger Sproget med kærlig men fast Haand til at give Lyd fra sig i Samklang med det, der er født og baaret af Følelsen.

Nej, men hvis jeg var Musiker — saaledes

som jeg undertiden kan føle Musiken — saa vilde jeg beskrive i Toner, ganske uden Ord; thi Ordene forvirre og forflygtige kun Billedet, idet de trækker Stumper, Haler med sig af nærliggende Forestillinger, som Læseren har set sig til hos den og den, hørt sig til af den og den, eller selv undfanget i sin egen suveræne Hjærne.

Og atter vilde jeg ikke selv være Musikeren — thi hvad blev det til? Men kom Du nu, Beethoven, og skyd dine Adagio'er og Andante'r frem — og lad en skyfri Aprilhimmel hvælve sig over Gaardspladsens store Træ, hvori Fuglene kvidre: Velkommen, velkommen kære danske Gæst — kær for os, alene fordi Du er dansk. Thi her er det forbudt at høre Danmark til; og ligesom den sortstribede Hankat lister sig omkring indenfor Porten, for at benytte sig af en eneste Uagtsomhed iblandt os til at gøre et Spring — saaledes lister sig udenfor Porten, ude paa Vejen, langs Havegærdet, saa tæt op ad Huset som muligt, den kejserlige preussiske Gendarm — uh! en skummel Karl, ret en af disse Grænselandenes

Svøber, med et lurende Udtryk i Ansigtet, som en ærlig, honnet Tysker fra det virkelige Germanien holder sig for god til at se paa.

Kan Du forstaa det, Du danske Gæst! Du hvem vi nu byder et sønderjysk Velkommen — til Trods for Hankatten? Kan Du forstaa dette — at de smaa Danebrogsflag derinde paa Dagligstuens «Husalter» med Minderne fra Vesterhavsturen og Sjællandsturen — at disse uskyldige smaa Symboler vilde være en Lækkerbisken for Hankatten? Der er jo Steder her Øst paa, hvor han er trængt ind og har bragt Folk i Fortræd, fordi disse røde Smaaduge med de hvide Kors stak ham i Øjnene.

Og de uskyldige Sange, som Frøken Margrete og Frøken Anna synger ...? Ja, ved Klaveret for lukkede Vinduer tør de vel endnu synge dem — men ikke ude i Haven. Thi der lister den sortstribede Hankat.

Kan Du forstaa, at disse Mennesker her har maattet lide en bitter og blodig **Uret** — ikke en saadan, som er paaført dem igennem et «Parti», der selv har Fejlgreb og Synder at

sone — men en saadan, der har ramt dem, fordi de ere Dele af et Land, et Folk, en Kultur, fra hvis Bryst de med Vold ere løsrevne!

Forstaa, Du danske Gæst, hvad det vil sige at have maattet give Afkald paa alle de Forudsætninger, hvorunder Du er opvokset, paa saa at sige den Luft, hvorigennem Du har inddrukket alle dit Livs dybeste Betingelser! Tænk Dig, at Du imorgen den Dag kom ud paa Gaden udenfor dit Hus, og dér gik en skulende preussisk Gendarm, et Individ, der kun er stærkt ved Felttegnet paa sin Pikkelhue, kun regnes med i det borgerlige Liv, fordi han bærer et Vaaben, som en halv Million væbnede Mænd bærer sammen med ham. Og tænk Dig, at denne «Brutalitetens væbnede Haandlanger» tog en lille Bog op af Lommen og «noterede» Dig . . . hvad for noget? har Du stjaalet, aflagt falsk Ed, haanet dit Lands lovlige Regering (under hvilken Form den end findes), krænket den offentlige Sædelighed, ført gudsbespottende Tale — kort sagt, er du enten et fordærvet Menneske eller en vildledt Fanatiker, en Natur,

der ikke kan styre sine Lidenskaber . . . .? O nej! nej dog! Du har gaaet og talt dit eget Modersmaal med en Broder eller Søster — Du har citeret din Nations Digtere — Du har sunget de Sange, som har en «hellig Lyd» allerede fra Vuggens, fra Barnekammerets, fra Skolens uansvarlige Dage!

Gaa hjem, danske Gæst; skam Dig; mæld Dig ud af den politiske Strid; lad Dig ikke narre, om der føres nok saa veltalende Argumenter for eller imod. Mæld Dig ud — om Du ikke allerede i Forvejen er udmældt — og sværg saa, sværg . . .!

Nej. Vi trænger os ikke paa! Vi Fugle her i Gaardens gamle Træ, under hvis forfriskende Skygge en Slægt har været forsamlet, der kun kendte to Ting: Tyskland — Trældom og Sorg! Danmark — Frihed og Lykke! vi fredede Smaafugle velsigner de to «Jomfruer» paa Gaarden. De har deres daglige Gerning at røgte; og flinkt sysler de indendørs og udendørs, idet de hjælper Moderen, der engang tog saa myndigt i med selv, men som nu ikke er saa «skrap» ved Styret som før, — og de

støtter Faderen, der snart begynder at blive stiv og tung gennem den lange hæderlige Kamp for «Arne og Guder». I Miles Omkreds, Øster paa og Vester paa, ja endog Nord for «Pælene», spores deres Iver, deres stille, faste Nidkærhed for den Sag, som deres Tro, deres Haab, deres Kærlighed freder om og dæmmer op for, at Strømmen gaar uryggeligt jævnsides med Tiden og ikke siver ud i blinde Løb. Ja, hvis vi kvidrende Smaafugle, som ogsaa en Gang imellem snapper et fremmed Ord op — hvis vi skulde nævne Jomfruerne paa Gaarden ved deres rette Navn, saa vilde vi kalde dem: Vestalinderne, der vogter den hellige Ild!

Saaledes kvidrer nu Smaafuglene.

«Jomfruerne» paa Gaarden altsaa? De kunde vel nok lignes ved disse gamle Adels-

frøkner — naar man stadig ikke vil tænke paa Almanak-Fortællingernes ædle Frøkner med «sølverspændte Sko» etc. Bondepiger var de — om Gaarden end, hvad min «Kaptejn» meddelte, i to, ja trehundred Aar havde været Slægtens Ejendom. Bondepiger, der ikke var undergaaet Forfinelsen og blevet disse uhyggelige Overgangsvæsener, hverken Fugl eller Fisk (hvorom i Parenthes sagt en dygtig moderne Forfatter kunde skrive et helt uhyggeligt-sprituelt moderne Æventyr). Bondepiger, der havde bevaret alt det Fine i Natur og Dannelse, denne Ligevægt imellem et for sundt Legeme og en for sart Sjæl, som kan bevares paa Landet, hvor Faderen er «Bonde» og ikke Knaldproprietær, hvor Døtrene deltager som «Jomfruer» i Styret og Stellet, og ikke sidder paa Pinde som «Frøkner», der kun venter paa, at Landjunkeren, eller i Mangel deraf Kapellanen skal fri. En Bondepige endelig, der ikke lader sig nøje med en afklippet Feuilletonroman fra Bladets Bagside, men som omfatter med kærlig Forstaaelse det bedste af sit Lands Literatur. Bondepiger, der ikke me-

kanisk trallrer en «Kærestevise» paa syvogtredve idiotiske Vers, men som i Skumringen, maaske med lidt Klavérledsagelse, dæmpet-alvorligt synger vore smukke Romancer og Fædrelandssange.

Bondepiger — saaledes som de findes ved vort Lands Grænse.

Jeg har en Bekendelse at aflægge. Hvilket Hovedstadsbarn, hvilken «Professionist» ovenikøbet, har vel ikke det? Jeg sagde straks ved mig selv: Nu skal Du passe paa! Du skal blive Selvplager! Du skal ikke af den ganske særegne Situation — Grænse, Nordslesvig, sønderjyske Piger, Forkæmpere, gæstfri Modtagelse af en Medbroder — lade Fantasien løbe af med Dig! Bliv ikke Panegyriker; vær Iagttager!

Aa; jeg var virkelig Iagttager! Og saa — ja saa maatte jeg med Skamfuldhed erkende, at jeg dog blev straffet for det lille Stænk af Skepsis, hvormed jeg var traadt ind over denne tillidsfulde Tærskel, gennem denne paa vid Gab aabne Dør. En Splint, et Glasskaar af

«Djævlespejlet» sidder dog bestandig dér i Øjet — men det gør ondt, saa jammerlig ondt — og Smærten er den Offerbøde, jeg nedlægger for «Husaltret» i den nordslesvigske Bondegaards Dagligstue.

Lad ogsaa være, at det her i strengeste Forstand gælder enten «at være eller ikke være» . . . ! Lad være, at Adskillelsen, den daglige Kamps fortsatte Prøvelse, det ydre Tryk, den indre Længsels dobbelte Glød og Varme stiller Valget op for den Enkelte i reneste Klarhed: — nuvel; er derfor alligevel ikke en ren, en nobel og fin Jomfrusjæl den Helligdom, som man staar undrende, betaget, næsten med foldede Hænder overfor, ligesom Katholiken overfor sin Helgen? Og spørger den virkelig dybt grebne Katholik: Sig mig dog, min gode Helgen, hvorledes er Du blevet saa meget bedre end vi andre profane Skrøbelige? . . . .

Mit stakkels Ler er vel ikke stort ringere i Kvalitet end de fleste Gennemsnitsmenneskers: men dog er jeg i Reglen tilbøjelig til overfor

den unge Pige — selv den modnere unge Pige — at træde forlegen, halvt vemodig til Side og med et lille Suk sige: Ja, Du er ren, nobel og fin — men er Du ogsaa prøvet? og hvis Du blev prøvet og vi atter stod overfor hinanden, hvad saa? —

Jeg vil slet ikke tale om den unge Pige, der til sit ydre Kende har valgt det Sippede, det spidst-mimoseagtige: Tre Skridts Afstand, om jeg maa bede! Jeg taler ikke gerne nedsættende om nogen Mimose; jeg har lært at elske og beundre Naturens Blomster, de smaa sjælfulde, sky Dyr, Børn, blanke Vandflader, Musikstykker, der ikke taaler højrøstet Tale: og jeg véd, hvad jeg mener om Mimoser!

Men overfor disse to Gaardens «Jomfruer» behøvede jeg hverken at blive katholsk, eller forlegen, eller sænke mig udi dybsindige Refleksioner.

Og Grunden hertil laa vel atter i deres fuldkomne Mangel paa Sentimentalitet, deres «ærlige» Ligefremhed, deres aabne Pigestolthed, som Patriotismen og Bevidstheden om at «holde en Stilling» gav et Anstrøg af Heroisme —

som jeg, udenfor Naturen, kun har set i Charlotte Wolters Kunst paa Burgtheatret, ligesom jeg med Hensyn til de to unge Pigers Ingenue-Karakter i samme Aandedrag maa nævne Burgtheatrets Perle Frk. Hohenfels.

Men for dem, der hverken kender Wolter eller Hohenfels, maa disse ganske flygtige Antydninger af Frøknerne Margrete og Anna — for at holde mig til Fuglenes Angivelse — være nok:

Den ældre, muligvis lidt højere, lidt mere rank, lidt mere alvorlig — den yngre maaske lidt livligere, lidt mere smidig: men, alt i alt, Forskellen var ikke saa prægnant, som Ordene her giver at forstaa. De to fuldstænddiggjorde hinanden; og blev der hist en Rest værdig Pligtbevidsthed, og her nogen sorgløs Munterhed tilovers, saa delte de det mellem hinanden, som de var Venner til.

Den første Dag gik det mere konverserende til. Ogsaa var begge unge Piger den første Dag i smagfulde, stadig dog beskedne, i Farve og Snit lidt afdæmpede Toiletter. Ogsaa øgede

det muligvis Selskabstonen. Ud paa Aftenen veg denne alligevel helt Pladsen for Spøg, Fortællen Historier fra Omegn og fra «Turene», og da Fa'r og «Kaptejnen» fik deres varme Toddyer, og jeg min respektive kolde Grog, saa kom der denne — som Onklen sagde — «lykkelige Præstegaardsstemning» over det hele lille Selskab. Frk. Margrete sang, Frk. Anna akkompagnerede — Vinduerne var lukkede, men det var rigtignok ogsaa en kølig Aprilaften udenfor — og det Hele kunde have været herligt, og jeg selv kunde, da Turen nu var kommen til mig, have underholdt disse saa taknemlige, saa fordringsløse, saa genopstandne «unge» Gemytter paa det bedste — men, om Forladelse, Trætheden og Ole Lukøje kom og tog mig i Nakken — først til Forbavselse, saa til kendelig Moro for alle — og det hed: Godnat! Sov vel! Glem ikke, hvad De drømmer!

Alligevel glemte jeg dog, hvad jeg drømte. I hvert Fald glemte jeg fuldstændig, inden jeg gik til Ro, at jeg befandt mig paa den anden Side af Grænsen — regnet fra Kolding som

Udgangspunkt. Og dog var jeg sikker paa Et: i Kolding var jeg ikke længer.

Næste Morgen — Selskabstoiletter og Selskabstone væk. De unge Piger havde allerede været oppe adskillige Timer; de saa' allerkærest ud i deres simple huslige Dragter. Det tidlige Arbejde er dog en god Ting. Fa'r kom ind fra Marken i store Støvler; «Kaptejnen» gik op og ned og ventede paa mig — og paa Frokosten. Mo'r kom ind fra Fadeburet og lignede saa præcis en udmærket, travl energisk Hollænderinde, som jeg engang havde set i Nærheden af Haarlem eller Haag. Det var «Hverdag».

Efter Bordet fulgte Passiar.

Først fortalte Mo'r om de «preussiske» Piger, hun havde; thi nu kunde man ikke faa andre; men de maatte, min Tro, snart lære at snakke Dansk hos hende! Saa nævnede — jeg tror, det var Frk. Margrete, nogle unge Mennesker i Omegnen. Til min Forbavselse faldt Ordene saaledes, at hun var tilfreds over, at de var bleven «Preussere».

Jeg maabede og saa' spørgende ud.

Derved forstaar vi, at de har været nede Syd paa og aftjent Værnepligten. Saa har de det mere frit, naar de kommer tilbage; de kan overtage Gaardene; og naar de ellers er forsigtige, saa kan de ikke «vises ud,» de bliver ikke saa nemt «lästig» — som Optanterne eller de danske Indvandrede. Ja, for det er lidt slemt med «Udvisningerne» nu hos os! — tilføjede hun smilende.

Jeg maa tilføje, at disse Udvisninger, disse Advarsler, Bøder, disse for en mægtig Stat temmelig smaalige Plagerier eller endog haarde Straffemidler særlig efter den vestjyske Tur og de sønderjyske Pigers Togt, gentagne Gange var paa Tale. Men man tog det ikke sentimentalt, ikke klynkende. Det var noget, der fulgte. Muligvis saa' jeg ikke altid Tanden, der blev sat i Læben — men jeg tror dog, at «Kaptejnen» var den, der nærmest udtrykte den almindelige, mandige Opfattelse heraf, idet han citerede Bjørnsons «Mellem Slagene»: Sligt hænder paa Jagten, sagde Sælhunden, den fik skudt et Øje ud!

Saa kommer jeg tilbage til disse nordsles-

vigske Soldater, der har haft det saa «forholdsvis heldigt», at de er bleven Preussere:

Sæt nu, at de i deres Soldatertid — det er dog en lang Tid — gik hen og blev tyske! . . .

Hun ser paa mig; saa svarer hun rolig, jævnt, næsten lidt overbærende, som om der hørte en særlig Dumhed til at spørge om sligt:

Det sker aldrig!

Og Mo'r, Fa'r, Søster og Onkel nikker — ganske roligt. Og jeg søger at finde en Læk paa Dæksbladet af min Cigar.

Senere hen spørger jeg — denne Gang er det nok Frk. Anna — i en lidt forsigtigere Tone:

Det maa dog om Vintren være lidt ensomt herude? Har De ingen Veninder? —

I flere Miles Omkreds er der ingen unge Piger, som vi kommer sammen med!

Har Præsten ingen Døtre?

Præsten . . .? Han er tysk; værre end «tysk». I den danske Tid var han dansk; og nu . . . nej de Folk kommer vi ikke til!

Men — De danser dog gerne, Frøken Anna?

Hun svarer med Liv: Ja, jeg danser gerne og min Søster ogsaa. Men jeg véd ikke ret . . . de unge Piger inde i Haderslev er for en stor Del de tyske Embedsmænds Døtre; og vi kan nu ikke være sammen med dem!

Er Kløften saa stor . . .? spørger jeg.

Hvad, Kløften? De tyske unge Piger er allesammen letfærdige!

Ja; de er letfærdige! bekræfter Søstren.

Og dette siges saa strengt, men tillige saa roligt alvorligt, med en egen Højhed i Domfældelsen, der fuldstændig fjærner sig fra unge Pigers almindelige forhastede Kendelser — maaske med lidt Skinsyge paa Bunden.

Jeg tror, at de tyske unge Piger alle er letfærdige — her i Hertugdømmerne at sige. Alligevel tilføjer jeg et spørgende: Hvorledes . . ?

Hvad véd jeg. Der er ikke det ringeste Fælles imellem os. Vi taler i Øst, de i Vest — eller maaske snarere vi i Nord, de i Syd. De snakker bestandig om deres Officerer — stramme Uniformer — Snurrbart . . . de er letfærdige!

Saaledes! —

Og lidt senere er der en Idéforbindelse, som slet ikke vil mig ud af Hovedet. Jeg henvender mig til Frk. Margrete:

Sig mig engang — vi har for nylig talt om Kærlighed, og om, hvorledes den, ligesom den kan grundlægge de varigste og lykkeligste Forbindelser mellem Menneskene, saaledes ogsaa kan gække Menneskene og indvikle dem, mod deres Vilje, i Forhold, der enten afstedkommer Ulykke, eller maa løses brat og ofte smærtefuldt. Sker det nu f. Eks. aldrig her paa Egnen, at en ung Pige kan gaa hen og forelske sig i en Tysker?

Hvad mener De med en Tysker? spørger hun. Hvis De mener Embedsmændene i Købstæderne, eller Toldembedsmændene, Banepersonalet, Gendarmerne her langs Jærnvejen og ved Grænsen, saa har de saa godt som alle deres Koner eller Kærester med dem, naar de kommer i Ansættelse. Mener De derimod de tysksindede Gaardejere, der findes her rundt omkring — naa ja, vi har virkelig Piger, der bliver forelsket i Sønner af disse Gaarde!

Altsaa, ser De! Og saa . . .?

Ja, saa bliver vore Piger gift med saadanne unge Gaardejere, der ere tysksindede fra Hjemmet af . . .

Jeg ser allerede nysgerrig ængstelig ud under den Pavse, hvori hun svarer paa et Spørgsmaal fra Køkkenet. Saa fortsætter hun: Og et Aarstid eller to derefter, saa stemmer Manden paa en af vore Folk!

Det kan man kalde for Tro udi Israel. Og bedre end dette: de sønderjyske Piger, og de unge sønderjyske Koner, viser deres Tro af deres Gerninger.

Vi stod oppe paa Kirkegaarden. Den er anlagt paa selve den Høj, som i Udkanten af Landsbyen dominerer en stor Del af den vide Fjærnsigt, med Bakker, Smaaskove, Møller, Marker, Gaarde. Kirken er ny — det vil sige nybygget paa de forsvarligste Rester af den meget gamle Stenkirke; ikke just noget arkitektonisk Mesterværk, men Stilen er ret jævn, ret tilforladelig, fortæller om en Klasse Mennesker,

som Del af en Race, en Stamme, der Slægt efter Slægt har levet her paa én stor, simpel Idé: at tilbede deres Fædres Gud og dyrke deres Fædres Jord.

Vorherre har de faaet Lov til at beholde saa noget nær uforandret; men den fædrene Jord . . .?

Vi var kommen herop, min «Kaptejn» og hans Broder, efter at have aflagt Degnen et Besøg. Degnens Bolig, med tilliggende Skolebygning, findes nedenunder Kirkegaardsbanken. Degnen havde de høje Autoriteter jaget væk — uansét at han havde faaet «Præmie» her som Skolelærer under de høje Herrers nøjeseende Regimente. «Vi er udmærket tilfreds med Dem» — var der blevet sagt ham — «men Deres Datter har deltaget i de sønderjyske Pigers Togt!» — «Det var modstræbende, at jeg gav hende Tilladelsen; saa at sige skete det imod min Vilje, thi hun var borte paa et Besøg andensteds, da Turen derfra blev bestemt!» havde han svaret. «Lige meget; nu er De lästig; og De kan pakke sammen!»

«Kaptejnen» havde været derinde hos Konen

med et godt Budskab. Han havde muligvis, gennem sine Forbindelser, en lille Finger med i Spillet. Degnen havde faaet et fuldt saa godt Embede ovre paa Sjælland.

Der var stor Glæde derinde. «Kaptejnen» sagde: For det første fornøjer det mig for Mandens egen Skyld; thi han er dygtig og har fortjent, at man straks tog sig af ham. Og saa er det dog saa rart, at kunne ærgre de høje Herrer lidt!

Det sidste sagde han temmelig dæmpet, da vi stod udenfor Skolebygningen. Man taler i det hele taget dæmpet her, naar man er under aaben Himmel — undertiden i Stuerne med. Det beror vel paa, hvilke Folk man har i sit Brød.

Jeg havde været inde i den tomme Skolestue. Det var Paaskeferie. Paa Væggens Tavle over Pulten stod med Kridt — «gothiske» Bogstaver — et tysk Ord; Væggenes Landkaart var tyske, tyske Bøger i Skabet, og paa Timetabellen, som jeg studerede, var der meget, meget faa Timer i «Dansk» angivne.

Her germaniseres nok eftertrykkeligt! —

Ligemeget hjælper det! sagde «Kaptejnen».

Jeg turde ikke sætte mit Spørgsmaalstegn derved.

Saa gik vi op ad Kirkegaardsbanken, op til det store Træ, Familietræet, plantet af Oldefaderen eller Tipoldefaderen. Ogsaa dette er jo en «Gaard», Kirkegaarden — og omkring det gamle Træ i Midten ligger hele Slægten begravet, ligesom faldne Kæmper ligger i Kreds omkring den store Høvding, der endnu holder Hovedet opret og ser over Valpladsen.

Broderen gav sig til at sysle med Vedbenden og Jærnlænkerne omkring Stentavlerne. «Kaptejnen» tog mig lidt til Side og pegede ned efter ad Bankens Skraaning. Dér kom de to unge Piger, igennem den lavere Laage, gaaende op imod os.

Det er vor Samlingsplads — sagde han; her mødes vi, naar vi har været ude at spasere. Vi har ingen andre offentlige Anlæg i Byen, men dette er ligesom om det tilhørte os!

Og ser De — sagde han; det er to fortræffelige Piger. De maa vide — de har haft

flere Tilbud; men de har ikke ret kunnet bestemme sig; muligen vil intet rigtig passe for dem. Jeg skal sige Dem her, mellem os, hvad den ældste, Margrete, har svaret engang . . . jo man siger, hun skal have svaret: Vi er «Enker!» Forstaar De? —

Jeg maa vel kunne forstaa det! sagde jeg i samme dæmpet-hviskende Tone, hvori han havde talt til mig.

De var nu oppe hos os. Onklen slog ind i sin sædvanlige skæmtende Tone; de to Piger gav ham igen med samme Mynt. Stemmerne klang saa usædvanligt livfuldt her oppe, hvor Alt var stille, fredeligt alvorligt, medens Landsbyen dernede hvilede i Middagen. Fa'r og Onklen maatte tilbage til Degnens; der var glemt en Besked. Jeg blev ene med de to Piger.

Den ældste pegede ud over Landskabet; hun viste mig alle disse Smaaskove, som oprindelig havde været den store, gamle, sammenhængende Skov. Hun viste mig «Kongsgaarden» dernede, som engang havde været i Familiens

Besiddelse. Spøgende kaldte jeg hende Herregaardsfrøknen med de mange Ahner; men hun holdt paa Faderen som «Bonde»; — det var meget, det var Alt her i Sønderjylland.

Og ud over Hegnet, ned over Markerne saa' vi. Frisk, skarp blæste Brisen her om Kirkemurens Hjørne. Hvide, kølige Skyer svømmede i den blaa Luft, som Foraarsisflager i et nordligt Hav. Jeg knappede min Frakke.

Man maa hærde sig hos os — sagde hun; paa Øerne er der lunere!

Maaske! svarede jeg. Sikkert er det, at her faar man Fornemmelsen af, at der ikke tages med nænsom Haand paa . . . naa ja paa Spirerne — ogsaa dem i Menneskehjærtet, hvoraf Alt skal gro: Haab — og Tro — og Kærlighed med!

Men hun stod med udstrakt Haand, og havde tilsyneladende overhørt min Bemærkning.

Ser De — dér — mellem de to Bakker . . . den Mølle ligger i Danmark!

Det gjorde dog et saa underligt Indtryk paa mig, dette at noget laa i Danmark — saa

nær ved — og at det Sted, som vi stod paa, laa i noget andet end Danmark.

En Mølle, blot en kedsommelig Mølle, der gaar rundt, og som ikke havde den fjærneste Interesse for mig . . . det er saadanne ligegyldige Ting, hvorved vi — naar den dybere Forbindelses Strøm «sluttes» — faar disse sælsomme Stød lige ind i Hjærtet.

En Mølle . . . Danmark!

Jeg saa' paa de to unge Piger. Aprilsolens grelle Lys flatterer ikke. Det siger den ubarmhjærtige, kolde Sandhed. Lad der banke nok saa megen Varme i disse to rene, faste Hjærter — saa røbes dog allerede den fine, fine Rynke over Brynet — Sorgens, den standhaftige Smærtes første, talende Streg. Denne Kind er frisk endnu; den skarpe Blæst faar den til yderligere at rødme — saavel som Bevidstheden om at staa paa en udsat Post, og stadig at lide Uret. Men falme, falme vil denne Kind under «Enkesløret» — og Uretten vil dog ikke hæves!

Dog, hvad siger jeg? Se den ældre, hvor rank, hvor værdig, med hvilken urokkelig Tro

og Taalmodighed hun dér staar paa Slægtens «Gaard og Grund». Og hvor begges Øjne svæver med den lykkelige, den barnlige Kærlighed over mod det Land, som er Længslernes «Land»! . . .

Frøken Margrete, og Frøken Anna! siger jeg. Iaftes bad De mig synge. Men jeg kunde ikke. Kolding havde gjort mig forkølet.

Her paa dette Sted kunde jeg have Lyst til . . . nej, synge kan jeg ikke, og det tør man jo heller ikke her. Men som De staar dér for mig, kunde jeg have Lyst til at improvisere.

Altsaa jeg tænker mig, hvorledes enhver af Dem tror, haaber og elsker:

Du tror, og syn's det end absurd,
Du tror dog, at hver Markens Urt
vil føres frem til Lys fra Vintrens Fængsel;
som Spiren sprænger dybest Sne,
Du tror, at engang det vil ske,
hvortil Du, fangne Jomfru, har Forlængsel.

Du haaber, skøndt det hvisker tidt,
at Haabet kun gør korte Skridt
omkap med Voldsmand klædt i Staal og Plade;
men klinger end hans Jærn med Hast,
den fangne Jomfru haaber fast,
at han for Overmand sit Liv vil lade.

Men fremfor Alting elsker Du,
saa ren i Sjæl, saa varm i Hu,
med al dit Væsens yderste Formue:
dit Sprog, dit Folk, dit Land, dets Ret —
og Du skal føres hjem af det,
vor fangne Brud, engang som Husets Frue!

Hun bøjede Hovedet, som til Tak; men hun var dog vist nærmest forlegen . . . Frøken Anna smilede og nikkede. Man maa jo «opmuntre» Kunsten.

Jeg skyndte mig selv at smile:

De begriber — et Impromptu gør ikke Fordring paa . . .! Nej, ikke saadan! afbrød Frøken Margrete. Det er ligesom om vi var — jeg véd ikke . . . men det lyder saa under-

ligt at høre sig inddelt — og saa sat paa en Piedestal! Vi er jo to ganske almindelige Piger; vi gør ikke mere, end de andre: i det højeste repræsenterer vi, hvad vi allesammen er henvist til . . .!

Og det er? —

Vi venter!

Dér er Ordet, Frøken Margrete! Vil De og Deres Søster plukke mig en lille Vedbendkrans fra den Grav dér — saa tager jeg Blyant og Papir, sætter mig paa Graven ved Siden af, og skriver Dem nogle Vers, som De kan synge!

Og de plukker, og jeg skriver. Da Kransen er færdig, er Digtet færdigt.

Jeg læser:

Vi venter, vi, der har et Haab,
  som bærer os igennem trange Stunder,
vi venter, vi, der fik en Snevands Daab,
  hvori de kælne Spirer bukker under:
  vi venter med taalmodigt Sind,
  og skulde Rosen falme paa vor Kind,
  den Jomfrupryd vor Enkestand ej ænser:

vi sætter først vor faste Tro til Gud,
og saa til Folke-Rettens store Bud,
der flytted Troner — og kan flytte
Grænser.

Vi elsker, vi, der har en Skat,
en Helligdom, som Nonnen i sin Celle,
vi freder om den, vaagen, Dag og Nat,
som skulde Vagtens Gerning Livet gælde:
vi elsker af et barnligt Sind,
og farver Kærlighedens Blus vor Kind,
vi véd knap selv hvorfra den Skælven
kommer:
vi elsker Modersmaalets søde Klang,
vor Favn i Fængslet aabnes for den Sang,
der flyver hid til os fra Danmarks Sommer.

O Tak til Dig, vor Gud, der gav
os Tro og Haab og Kærlighed til Livet;
vi staar ej ved en dyb og aaben Grav,
kun ved en Kløft, hvis Maal af Mand blev
givet:
vi huser intet hævnfuldt Sind,
men menneskeligt flammer paa vor Kind

den Rødme, som er Urets tavse Dommer:
hen over os kan Tidens Bølger gaa,
men éngang vil de samme Bølger naae
didhen, hvorfra Forargelsen nu kommer!

Knap har jeg endt Læsningen, saa lyder der op til os fra Landevejen en Sang — en tysk Vise. Den, der synger, er ikke umusikalsk — men Røsten er raa, gennembrutal . . .

Jeg bøjer mig ud over Hegnet.

Paa Landevejen, lige under os, kommer tre Fyre gaaende. Den midterste er en stor, sværlemmet Karl i en blegrød, stribet Lærredskittel og med en bredpullet udtjent Soldaterkasket skudt op fra Panden ned ad Nakken. Der staar som en Glorie af Øldunst over dem alle tre; jeg anslaar dem, efter de brede Ansigtstræk at dømme til Østpreussere, muligvis Jærnbanearbejdere — og den midterste tramper med stive Øjne afsted — tramper tungt, brutalgemytlig, som en Elefant, der kommer fra Værtshus.

Disse Fyre har Lov til at synge her!

Og Forsangeren skraaler:

So wir schiessen, ja,
und wir stecken, ja,
und wir hauen alle, alle todt!
Hulia, lalalala, lalalala osv. . . .

Jeg vender mig og ser paa de to unge Piger. Faderen og Onklen er imidlertid kommen til. Den lille Gruppe af fire Personer staar sammen — som om denne «Sang» føjede dem endnu inderligere sammen. Jeg har set Rødmen fare op i Kinderne — baade paa de to unge Kvinder og paa de ældre Mænd. Jeg fik at se, hvorledes disse Øjne fangede Glans — en hastig, hvas Glans, som af Staal, der svinges blottet gennem Luften. Men det er kun et Øjeblik — og atter er hvert Ansigt i Ro. Der er endogsaa et lille Smil fremme — et undskyldende næsten, et beroligende overfor Gæsten: Bryd Dem ikke derom! Vi er vante dertil . . .! Og saa bliver Smilet helt stolt, helt straalende, idet enhver fornemmer, hvorledes Viljen faar Bugt med det kogende Blod. Dette er de stolte, de ædelbaarne Menneskers Resignation.

Men jeg føler, at jeg her staar overfor noget af det Ypperste i Danmark —

overfor dem, der lider, der taaler, der venter!

Og dette Syn tog jeg med mig, da jeg næste Dag rejste. Vedbendkransen var jeg saa uheldig at glemme.

Tredje Kapitel.

Danmark leve!

Da jeg steg ind i Kupeen — som jeg udtrykkelig hos «Schaffneren» havde bestilt tom — saa' jeg, at jeg var selv fjerde.

Ah! mine Rejsefæller. Det var jo en Overraskelse. Naa; jeg haaber, at I har moret jer godt i Mellemtiden? —

Den Sorgløse synes virkelig at have moret sig ganske godt, hvor han saa har været henne. Den Taalmodige har botaniseret — en hel «Smørkasse» fuld. Den Sørgmodige sidder i sin Krog og vrisser ad et eller andet.

Jeg véd, eller jeg hører iøvrigt ikke, hvad det er, han gnaver over. Toget har sat sig i Bevægelse — det rykker, det knager, det skumpler, det svingler. Denne underlige mo-

derne, paa samme Tid nerveirriterende og nervedøvende Fart begynder igen, og enhver synker efterhaanden hen i sine egne Erindringer og Betragtninger, medens Dagen hælder og Skyggerne ude over Landskabet bliver saa lange.

Vi flyver Syd paa. Slesvigs frugtbare Østland med de bølgende Marker og bølgende Skovstrækninger trækker sig mere og mere tilbage. Det alvorlige Hedeland omgiver os, hist og her med et ensomt Hus, en Tørvestak, en Mose, et lille Krat, en enkelt Skov i det Fjærne — Slesvigs blodvædede Jord, Danmarks Valpladser.

Ved næste Station kommer endnu to Passagerer ind til os. To unge Mænd. Den ene sætter sig straks tilbage op imod Ryglænet, alvorlig, noget indesluttet, med en høflig Bøjning imod os — ikke et Ord. Den anden tager sin pæne Hat af, lægger den op i Nættet ovenover, tager Haandkofferten ned, aabner med et raslende Nøgleknippe, tager en — ikke absolut klædelig — Rejsekasket frem, sætter paa Hovedet, ser sig om, øjensynlig oplagt til Passiar.

Han har Orientalernes Hud, Haar og Skæg, livlige, rastløse Øjne, en meget fremspringende Næse — denne, om hvilken man siger, at Rothschild vilde give en Million til, for at faa den forkortet paa en normal Maade. Iøvrigt er han Godmodigheden, Tjenstivrigheden selv — hvad der altid kan røbe sig ved smaa, forefaldende Tilfælde i en Kupé for Rygere — og da vi Fire lidt efter begynder en Samtale, saa lytter han, og siger, paa saa temmelig gebrokkent Dansk:

Undskyld, mine Herrer, men jeg bor i Flensborg og dér kommer jeg meget sammen med Deres Landsmænd — hvad jeg vilde sige, med de Danske — ja jeg har næsten udelukkende min Forretning iblandt dem — det er de bedste Folk, de ærligste og solideste Folk — og derfor griber jeg gerne enhver Lejlighed til at tale Sproget, skøndt det ikke er mit Modersmaal!

Han er, uden Tøven, optaget i vor Samtales Kreds.

Saa byder han os sine Cigarer, og vi byder ham vore. Og han fortæller — paa en pudsig,

elskværdig, trohjærtet Maade — smaa gemytlige Historier fra det danske Foreningsliv i Flensborg. Om disse bredskaarne sejge Borgere, der ikke højt ved Punschebollen tør udbringe og udraabe Danmarks Skaal, men som lægger et Pengestykke fra Frederik den Syvendes Tid foran Glasset og siger: Nu drikker jeg for en gammel dansk Mark! Og saa tager han — med en ligesaa pudsig lille Skælm i de kaffebrune Øjne — sine Adressekort frem, byder os dem, og siger, at han er Herre-Ekviperingshandler, og at han, hvis vi skulde komme til Flensborg, vilde føle sig meget beæret ved vort Besøg — han skal behandle os til fuldkommen Tilfredshed — og ikke mindst, fordi vi er Danske!

Han fortæller endvidere, at han er født Hannoveraner — og ivrig Seperatist — at Hannoveranerne er tapre Soldater, og at de paa et hængende Haar havde slaaet Preusserne — og derfor var det formodenlig, at han halvt om halvt følte sig som Dansk i Flensborg! . . . Og saa ser han, med en lille Smule Forsigtighed, hen til den tavse unge Mand, der

har lænet sig tilbage, og som synlig giver Agt paa ethvert Ord — men ikke taler.

Og vi ser allesammen i samme Retning, og vi ærgrer os saa smaat over, at her muligvis spioneres. — Og atter fortsætter Orientaleren -- nej, hvorfor denne Omskrivning? Det er da en ærlig Sag, at være en ung, flink, elskværdig, lidt aabenmundet Jøde.

Han var af de naive Jøder, af dem, der kan have saa meget barnligt i Blikket — samtidig med at den lille kvikke Skælm er der. Han havde jo ingen brændende Ærgerrighed, der udraaber sin «intransigente» politiske og irreligiøse Troesbekendelse fra Talerstole og Foredragskathedre — der raser, naar man holder Ordet «Fremmed» imod ham som Nødværgets Skjold imod hans egen Hensynsløshed — og som spytter Ordet «Hykler» ud i Ansigtet paa enhver Autokton, der ikke vil have sit Lands gamle Guder, og Pinedød heller ikke de nye, malede til Støv og Snus under den evigt klaprende Peberkværn. Nej, han var en elskværdig, naiv ung Mand, upaatvivlelig en dygtig

Forretningsmand, med dette noget i Øjet, der samtidig «trænger» sig frem i Livseksistensens Kamp og tillige «beder» om Beskyttelse — paa Grund af alle de mørke Aars Trældom. Ikke en Kat vil lægge ham et Halmstraa ivejen; samme Ret for samme Love skal han nyde, som alle vi andre; han skal endogsaa nyde den Ret fortrinsvis — paa Grund af den lange Ørkenvandring — at vi hører paa hans megen Talen, dér hvor vi overfor enhver af os andre vilde sige: Saa, min Ven; nu byder god Tone, at Du bremser Hjulet!

Han vedblev at tale. Han var i Grunden paa Bryllupsrejse . . . Hvad for noget? raaber den Sorgløse leende . . . Jo, han skulde ned i det Holstenske og hente sin Brud. Iaften skulde de sammen for «Standes-Amt», men dermed var ikke Sagen klappet og klar. Først imorgen, efter den kirkelige Vielse, var Sagen «bindende» . . . det vil sige, den var efter Loven bindende den første Dag, men hans Brud betragtede den kirkelige Vielse som det Afgørende — og derefter havde Parterne at rette sig

Der er noget vist lyst Længselsfuldt over hans brune Øjne; men da han nu selv fører an i en Underholdning af visse Morsomheder over dette kombinerede Spørgsmaal: gift eller ikke gift? — saa siger den Taalmodige til ham, pegende paa mig:

Tag Dem i Agt; den Herre dér er en stor Antisemit!

Jeg smiler. Den Sorgløse ler. Men den unge, vordende Brudgom vender sig imod mig, undersøger mig nøje, smiler, og siger:

Nej, det tror jeg ikke. For jeg har været i Berlin — og jeg er bleven smidt ud af Café Bauer — og jeg har set de rigtige Antisemiter; — de saa' ganske anderledes ud!

Hvorefter vi alle lo.

Alligevel: han sidder nu imellem den Tavse paa den ene Side og mig paa den anden Side. Han véd ikke rigtig, hvad han skal tænke derom . . . saa giver han sig til at drømme om «Standes-Amt.»

Men jeg nikker taknemlig til den Taalmodige. Og afsted suser vi hen over Slesvigs Jord.

Tusmørke. Ikke en Lyd her inde i Kupéen. Det er velgørende. Toget rasler, skumpler, støder, svingler — men det kan man overhøre. Den monotone Støj og den monotone Bevægelse forener sig endogsaa villigt med Tankerne — giver Billederne fast Hold; . . . og Farten, den hidsige og den hidsende Fart, giver Farve over Minderne.

Og dér kommer først — ved et uhyggeligt Hop — alt det nuværende triste, splittede, ukærlige derhjemmefra! Nej, bort med det. Har ikke de store, de gode Minder noget saa lysende ved sig, at de sagtens kan faa Bugt med nogle Pletter? Visseligt jo. Det er Fredens velsignede Minder — og Krigens ærefulde, dyrtkøbte.

Nuvel; Krigens Minder. Denne Jord, hvorhen over vi farer, den har «drukket Blod og salte Taarer». Ingen Nutidspen og ingen Nutidsrøst giver sig saa let og villigt i Lag med denne Manen Helte op af Graven — som Slægten forud for os, af hvis Idealer vi tildels nærer os! Om end vi endnu suger godt til os . . . thi det gør vi nemlig . . . af Vorten paa Roman-

tikens store Ammebryst, saa dier vi jævnsides (saadan i Smug, naar Ammen ikke ser det) en mindre fuldblodig, men undertiden ret belærende Kilde: den humane Eftertænknings. Vi siger til os selv: Krigen er, taget i de store Træk, baade ideelt og ophøjet, et rystende Skuespil, der udrydder megen Smaalighed — men sét i Detaillerne er det et brutalt Slagteri, hvorfra Øjet vender sig med sorgblandet Rædsel.

Og dog, og dog: Krigen er de store Opgørelsers Tragedie, hvor ligesom Guderne selv stiger ned paa Scenen, indhyllet i Lyn og Torden, afgørende Trætten, bekransende Sejerherren — hvis Krigen virkelig har været Folkets sidste Nødværge og Tilflugt!

Saa ser jeg Eder da, I Skygger, der svæve hen over denne Jord — blege, blødende af ærefulde Saar — eller stolte, oprejste, med lykkeligt Smil om Læben.

Og I nærmer Jer — I følger efter det hensusende Tog — I springer op . . .

Jeg ser paa den Sorgløse. Han har et

Udtryk, som om han var «indviet»; han knytter Hænderne, aabner dem atter og folder dem. Jeg ser i Tusmørket hans Øjne. De lyser. Han rokker frem og tilbage; og endelig synger han højt, i Takt til det rullende Tog:

Krigen er ude, den ganger paa Rov,
nu plovkører Kuglerne Marken,
Heden blir trampet af Hestenes Hov,
det lysner op i den nære Skov,
hvor Stammen staar flænget for Barken:
Fjenden er i Landet! Krigen i Gang!
saa synger Slesvig sin Kæmpesang.

Rejser sig Skyggernes jordede Hær
og vil I evindelig stride?
Svaret blir slængt med de malmede Spær,
det raaber herud fra de stumme Trofær,
fra Kæmpernes stungede Side:
Fjenden er i Landet! Død og Fordærv!
nu bringer Nøden sin blodige Skærv.

Ser da det bristende Øje min Søn
og ligger han fældet paa Valen:

saa ser jeg vel ogsaa den straalende Løn,
Løvfanen svinges saa foraarsgrøn
til Hejmdals Hanernes Galen:
Isted er vundet! Slesvig er dækt!
Paa Porten er kastet den holstenske Knægt.

Krigen er ude — den rejser sig rapt,
nu bliver vel Spillet det sidste;
Værnet staar øde, som Mindet har skabt,
Dybbøl er stormet, og Øen er tabt —
det var dog for meget at miste.
Æren er vundet! En imod To —:
det lader vi vel paa en Sandhed bero.

Krigen er ude. Den blusser igen;
skal Borger mod Borger nu stride?
Rejser jer, rejser jer, Fædrelands Mænd,
vend saa det mørknede Øje derhen,
hvor Slesvig er stunget i Side:
Fanden er i Landet! Fanden i Vold . . .
Vorherre for Danmark er Sværd og Skjold!

Der rækkes saa en udstrakt Haand hen til Sangeren. Det er den Tavse; han siger:

Tak! Jeg er nemlig en Gaardejers Søn fra Broagerland!

Dansk? spørger den Sorgløse og holder Haanden i sin.

Vi er alle Danske i Broager! —

I det samme suser Toget ind og holder et Øjeblik ved Rendsborgs Perron. Der er fuldt af preussiske Officerer. Og de rasler med Sabler, klirrer med Sporer, snor deres Snurrbarter, og taler højt, meget højt med denne ugengivelige Næselyd, som maaske ogsaa er lovbefalet i Reglementet. Alle har de samme firkantede Skuldre, samme høje, bredpullede Kasketter; alle er de støbt i samme, stramme Form. Et udmærket Korps. — Jamen de ser paa Alt og Alle med det samme Blik, der kunde bringe en Flodhest ud af sit tykke Skind: Afvejen «Civilister»! afvejen enhver Nation; afvejen Alt, hvad der ikke er os! Os tilhører hele Verden! . . .

Den Sorgløse har opfanget et saadant Blik. Han rækker sig saa langt han kan ud af Vinduet, svinger Hatten og raaber: Danmark leve!

Forbavset Stirren paa os. Toget kører.

Men alle er vi styrtet hen til Vinduet — følgende ligesom en Naturdrift. Vi vil ikke lade vor Kammerat ene om Buddet. Og alle — den lille Flensborgerjøde med — svinger vi Hatten og raaber:

Danmark leve!

4de Udgave af

FORTÆLLINGER

AF

FÆDRELANDETS HISTORIE.

Ved

Frederik Barfod.

2 Dele. — 8 Kr.; eleg. indb. i 2 Bind 11 Kr. 50 Øre.

DEN ANDEN

SLESVIGSKE KRIG.

Af

Capitain **C. Th. Sørensen.**

Med 6 Kort.

I—III. — 16 Kr.

ELLEN.

ET LIVSBILLEDE AF EN TROFAST SJÆL.

Af

EN GAMMEL FELTPRÆST,

Forfatter til «Præsten i Krigen» og «Tre af mine Venner».

4 Kr.; eleg. indb. 5 Kr. 50 Øre.